

Taboř

BOG - NAROD - DOMOVINA

1988

EL FORTIN

11-12

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov. — TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora. — Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič. — Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR iz the voice of the Confederation of the United Slovene Anti-communists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. — Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 362-7215.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 003.016.

NAROČNINA: Argentina A 25.-; Južna Amerika 10 dolarjev; Evropa - Avstralija 12 dolarjev; ZDA in Kanada 12 dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države 15 dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: Inž. Anton Matičič, Río Colorado 1806 — OP 1686 Hurlingham — Buenos Aires — Argentina. T. E. 665-6654.

NAŠA NASLOVNA SLIKA:

Ne množični bratomor junijskih dni 1945. leta, ne popačena in lažnjiva zgodovina režimskih zgodovinpiscev, ne vsi zagrizeni propagandni napori rdečih nasilnikov ne bodo nikdar izbrisali s površine slovenske zemlje stopinj, ki so jih vanjo vtisnili junaški slovenski domobranci na svojih pohodih v boju za Boga - Narod - Domovino. 16. februarja 1944 so z zmago na Javerovici v Gerjancih postavili neizbrisen mejnik v borbi proti mednarodnim rdečim nasilnikom.

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Tabor

Svobodní sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

Noviembre-Diciembre 1988

BUENOS AIRES

November-December 1988

SLOVENIA

Slovenia is the northernmost republic of Yugoslavia, adjoining Austria — and very like Austria in its background and culture; it was, of course, under Austrian rule for centuries... Slovenia's masters ranged from Charlemagne to Napoleon, but the people clung tenaciously to their own culture and language — a distant relative of Serbo-Croat. The Slovenes used to share with the Scandinavians the reputation of being the best-read people in the world — the number of books read per head of the population was four times the British figure... The Slovenes are indeed a remarkable people. They have never known national independence (except at the dawn of their history), yet have always remained Slovenes. It was manifestly impossible for a small people to gain and hold its freedom when surrounded by acquisitive great powers, but the Slovenes determined to secure the greatest possible degree of home rule, and concentrated on cultural rather than political liberty. It was a miracle of survival, almost without parallel. The boundaries of Slovenia have never been based on physical features; they rest upon the moral strength of its people.

Bernard Newman: *Unknown Yugoslavia*
(Herbert Jenkins, London, 1960, pp. 198-199)

ESLOVENIA

Eslovenia es la más septentrional de las repúblicas de Yugoslavia, lindante con Austria — siendo por su pasado y por su cultura muy semejante a Austria; precisamente, porque durante siglos estuvo bajo el dominio austríaco... Los amos de Eslovenia fueron sucediéndose desde Carlomagno hasta Napoleón, pero el pueblo quedó tenazmente apegado a su propia cultura y a su propia lengua — pariente distante del idioma serbo-croata. Los eslovenos, junto con los escandinavos, gozaban de la reputación de ser el pueblo que más leía en el mundo — siendo el número de libros leídos per cápita de la población cuatro veces más alto que en Inglaterra...

Verdaderamente, los eslovenos son un pueblo extraordinario. Nunca gozaron de la independencia nacional (excepto en los albores de su historia), sin embargo, siempre han permanecido eslovenos. Era manifiestamente imposible para el pequeño pueblo, conquistar y retener su libertad, dado que lo rodeaban grandes potencias dominantes, pero los eslovenos supieron asegurar para ellos el grado más alto posible de gobierno regional, y se concentraron más en la libertad cultural que en la independencia política. Fue un milagro de supervivencia, casi sin parangón. Las fronteras de Eslovenia no se sustentaron sobre los medios físicos sino sobre la fortaleza moral de su pueblo.

Bernard Newman: Unknown Yugoslavia,

(Yugoslavia desconocida),

(Herbert Jenkins, London, 1960, p.p. 198-199)

SLOVENIJA

Slovenija je republika na skrajnem severu Jugoslavije, meječa na Avstrijo — in po svoji preteklosti in kulturi zelo podobna Avstriji; kajpak, stoletja je bila pod avstrijsko vladavino... Gospodovalci Slovenije so se vrstili od Karla Velikega do Napoleona toda narod je trdoživo ohranjal svojo lastno kulturo in jezik, — ki je nekoliko soroden srbohrvaščini. Slovenci so bili na glasu, da so poleg Skandinavcev narod, ki na svetu največ bere; — število na prebivalca prebranih knjig je bilo štirikrat višje kot na Angleškem... Slovenci so v resnici izreden narod. Nikdar niso poznali narodne neodvisnosti (razen v zgodnjih začetkih svoje zgodovine), pa so kljub temu vselej ostali Slovenci. Malemu narodu, ki so ga obdajale osvajajoče velike sile, je bilo očitno nemogoče, da bi dosegel in obdržal neodvisnost, toda Slovenci so znali ohraniti kolikor mogoče najvišjo stopnjo domače uprave in so se osredotočili bolj na kulturno kot na politično svobodo. Bil je pravi čudež preživelosti, ki skoraj nima primera. Meje Slovenije niso nikdar slonele na fizičnih sredstvih, temveč na moralni moči njenega naroda.

Bernard Newman: Unknown Yugoslavia

(Nepoznana Jugoslavija),

(Herbert Jenkins, London, 1960, str. 198-199)

45. obletnica ustanovitve slovenskega domobranstva

Pred 45 leti je bilo veliko upanje, da bo Slovensko domobranstvo naredilo red in premagalo partizanski teror. Kljub vsem zmagam domobranstva se je končno izkazalo, da v boju ne odloča vojaška zmaga, ampak, da je vojska orodje politike. Slov. domobranstvo je torej bilo že ob rojstvu obsojeno na smrt.

Kdo bo vladal v Sloveniji in Jugoslaviji po vojni je določila še v času kraljevine Jugoslavije Britanska obveščevalna služba. Producirala je ponarejeni kanadski potni list z imenom Spiridion Mekas; da je njegov nosilec lahko potoval po Evropi in prišel v Jugoslavijo tik pred nemško invazijo, da opravi NAJEMNIŠKO DELO za svoje gospodarje in postane misteriozna oseba, katere resnično ime in identiteta je še vedno "CLASSIFIED INFORMATION" v vrhovih svetovne obveščevalne službe. In ta človek je bil JOSIP BROZ - TITO!

Pred 45 leti smo poznali enotnost. Vedeli smo, kaj hočemo. Uspavali so nas v velike sanje. Stvarnost nam je bila tuja, nepoznana beseda. Kdor se potaplja, se bo oprijel sleherne bilke. To je bila naša stvarnost pred 45 leti. Sanje, v katere so nas zazibali, so se spremenile v grozno stvarnost. Nekaterim so še ostale sanje, ki s stvarnostjo nimajo nič skupnega.

Pred 32 leti se je rodila naša organizacija, ki se je po 7 letih končno rešila „objema“ sanjajočih. Tukaj smo in bomo ostali, dokler nam je določen čas. Kar nas druži, niso sanje, ampak dolžnost do naših pobitih soborcev in naše stvarnosti, katere žrtev smo bili mi in oni.

B O D I M O Z V E S T I

GOVOR LIC. STANKA JEREBIČA

v Buenos Airesu, 11. septembra 1988

Leto za letom se zgodovinski dogodki vedno bolj brišejo v času. To je povsem naravno. Težje je pa sprejemljivo, da se veliki dogodki, ki so jih povzročali ljudje, ki so ustvarjali čase, vedno bolj brišejo tudi v spominu.

Ni dogodka, ki bi ga različni ljudje dojeli, razumeli in razlagali povsem enako, kajti bolj ali manj razvit razum ter manj ali bolj uspešna raba svobodne volje razlikujeta med seboj posameznike in njihova dejanja.

Če se temu včasih pridružijo še zgrešeni podatki ali pa po osebni ambiciji voden komentarji, se tolikokrat znajdemo pred zmešnjavo trditev, opazk in zaključkov, ki nas vedno bolj odaljujejo od poti iskanja Resnice.

Tudi med nami se pojavljajo psevdo-zgodovinarji in s tem povzročajo nelahke težave tistim, ki so že ali ki se bodo resnično posvečali razčlembi in popisu teh težkih dogodkov zadnjih desetletij obstoja našega naroda.

Tudi spomin na generala Leona Rupnika ni izvzet temu procesu. Zato je pa koristno, da vsaj enkrat na leto javno in na glas osvežimo spomin sebi in drugim ob izstopajočih dejstvih, ki karakterizirajo junaka, katerega se danes spominjamo.

General Leon Rupnik je bil velik človek!

Če smo v vojnih letih tisti, ki nismo imeli z njim ožjih ali osebnih stikov, to nekako podzavestno čutili, potem danes, ko preučujemo njegovo delo za dobrobit našega naroda v tistih hudih časih, to vedno jasneje spoznavamo in se njegov lik vedno bolj visoko dviga pred nami.

General Rupnik je bil nosilec in učitelj **jasnih pojmov**. Ko je večina od nas spoznavala delovanje brezbožnega komunizma še iz drobnih brošur, ki so nam opisovala grozote meksikanske in španske državljanske vojne, je naš general jugoslovanskemu oficirskemu kadru v Kragujevcu že jasno in izčrpno predaval o konceptih, taktiki in strategiji protinarnodnega komunizma. Brez dvoma je bila to nelahka pa tudi nevarna poteza, ki jo je bila zmožna izvesti le osebnost odločnih dejanj.

Generalova **odločnost** je druga izstopajoča značilnost, ki ga je spremljala v vsem njegovem javnem delu. Nihče ga ni poznal kot cincarja. Vzel si je, če je bil za to čas, potrebne momente za dober premislek in ko se je nato odločil, je novo sprejeto odgovornost speljal z vso energijo do konca. Tako si je takrat, ko je prevzel na ramena težo predsednika Ljubljanske pokrajine, vzel nekaj ur za jasno analizo, nato je pa svojo odločitev takole ilustriral: „... zavedam se, da stopam z eno nogo v lastni grob“. Vendar zanj to ni bil razlog, da bi se odgovornosti izognil.

Njegove besede o „stopanju v lastni grob“ nam generala jasno prikazujejo tudi polnega samoopovedi in zatajevanja v skupno dobro. Takrat, ko se je marsikdo od tudi poklicanih oprezno premikal v senci zaslombe domobranskih ščitov, si general Rupnik ni pomišljal staviti vseh svojih moči, svoje bodočnosti in svoje eksistence na eno samo karto: življenje slovenskega naroda! Njegova ljubezen do svojega naroda, tolikokrat izkazana v vsakdanjih dogodkih, je dobila tistega 4. septembra v Zelenem bajerju — ko je vzkliknil „**ŽIVEL SLOVENSKI NAROD**“ — dokončno krono. Krono, katere blešč bo oslepil vsakega pisana, ki bi hotel dvomiti o iskrenosti generalove ljubezni do svojega rodu.

Za tolikšen, praktičen izkaz ljubezni, je pa potrebna tudi zvrhana mera junaštva. „Napravite trden sklep, da boste vse storili in se hrabro borili, dokler peklenški komunizem ne bo iztrebljen iz našega naroda. Kar se mene tiče, poudarjam, da bom v vseh okolištinah in v vsakem slučaju ostal z narodom in, če bo usoda hotela, bom za ta narod rad tudi padel.“

In to generalovo junaštvo je bilo trdno prepleteno z neomajno zvestobo: „Če so zares izročili moje domobrance, potem je moje mesto pri mojih fantih...“ je izjavil, ko je izvedel, da se zahteva njegova vrnitev. Njegov poslednji vzklik je brezdvomno povzetek vseh njegovih prizadevanj za narodov dobrobit v najstrašnejših momentih njegovega obstoja. Rupnikova zvestoba do konca postavlja njegov lik v pravo zgodovinsko luč.

In to je, kar naj si danes, ko se klanjamo njegovemu spominu, še prav posebno priključimo pred oči: **NJEGOVO** in **NAŠO ZVESTOBO!**

Prepričan sem, da med nami ni borca, ki bi dvomil, da zdaj sivi general poveljuje v večni sreči pobitim bataljonom nepremaganih borcev

za **Boga, narod in domovino**. Prepričan sem, da tam nadaljuje razgovore s škofom Gregorijem, z doktorjem Lovrom in s svojimi sodelavci, kako bi se še od tam moglo pomagati še vedno zatiranemu slovenskemu narodu.

Kako pa je z našo zvestobo?

Dejstvo, da so naša mesta v vrstah poveljanih sobojevnikov še prazna, ni slučaj. Naša borba tukaj namreč še ni končana! Če nas je božja Previdnost raztresla po svetu — to tudi ni slučaj. Na naših novih položajih, z orožjem, ki ga čb nobeni Dravi ne more nihče odvzeti — to je z našo jasno besedo — nadaljujmo naš boj proti brezbožnemu komunizmu!

Naše poslanstvo je **pričevanje!**

Pred skoraj dva tisoč leti niso evangelisti in učenci zapisali kar jim je Sveti Duh narekoval, nato pa dali te zapiske na častno mesto v knjižnici, sami pa sedli v figovo senco s sladkim občutkom izpolnjene dolžnosti.

Tudi mi smo poklicani za Pavle, za misijonarje, ki naj križem sveta, kamor je Gospod pač od vsakega od nas postavil, pričamo, razlagamo, prepričujemo. Komunizem je danes še prav tako živ kot je bil takrat pri nas doma. In za to ni treba brati časopisov. Samo cirkrog sebe pogledjmo! Brezbožni marksistični duh preveva tukajšnjo kulturo, šolske vzgojne programe, tisk, radio in televizijo; njegov strup se razliva med delavci, dijaki, politiki, civilnimi in celo cerkvenimi funkcionarji.

In v tem okolju se premikamo ter vdihavamo ta zrak mi, naši otroci in naših otrok otroci.

Imajo naši potomci jasne pojme o vzrokih naše emigracije? Smo jim dali potrebno vzgojo, da vsak v svojem okolju nadaljuje naš protikomunistični apostolat?

Mi smo se borili res na slovenskih tleh in pod slovenskimi povelji proti breznarodnemu sovražniku. A zdaj živimo na drugih tleh, naši potomci se izobražujejo v drugem jeziku in rdeči sovrag je prav tisti, kot smo ga mi poznali in proti kateremu nas je vodil v boj naš general Rupnik.

Menim, da bi ne bila prevelika vrzel v naših publikacijah, ko bi se del papirja in truda, ki ga tolikokrat uporabljamo za žalostno cepljenje dlake s kirurškim nožem napuha in nestrpnosti, napolnil z našim jasnim pričevanjem v tukajšnjem jeziku in se po rokah naše mladine razlil v tukajšnji svet.

Pričajmo na ves glas, tako, da nas bodo vsi slišali: tisti, ki nas hočejo, in tisti, ki se nas bojijo slišati. Govorimo jim v njihovem jeziku; neutrudno, odločno, prepričevalno!

To naj bo resnični izraz naše neomajne zvestobe. Tako bo naš poklon našim padlim soborcem, tako bo ta naš pietetni spomin zadobil pravi smisel.

General Leon Rupnik!

Pogrešamo vas. Ob vaši roki bi bila naša prizadevanja gotovo uspešnejša, naše pričevanje prepričljivejše in naša zvestoba bolj zakoreninjena.

A obljubljam vam, da si bomo vedno na novo klicali v spomin naslednje vaše jasne besede, ki so na žalost še zmeraj tako zelo aktualne:

„Moja najbolj vroča želja je, da bi prav vsi zvesti Slovenci opustili vsa morebitna nerazumevanja in vse druge, v primeri z blaginjo naroda drobne interese in združili vse svoje sile za svojim domobranstvom v enotno pripravljenost in skupni udar vseh Slovencev po komunizmu.“

Pri tem nam Bog pomagaj!

ZA ČIŠČENJE POJMOV

Tone Brule

ODKRIVALCEM NEPOZNANEGA

Izviri slovenske duhovne ustvarjalnosti niso od včeraj niti od leta 1945; lahko celo upravičeno in dokumentarno trdimo, da smo se jih oklepali v dobrih in slabih časih. Če nam niso poznane vse etape njenega razvoja, s tem še ni rečeno, da je ni bilo, da ni obstajala. Preprosto nismo vedeli zanjo, nismo vedeli, da je bila, in da je bila taka, naša — slovenska. In navezana na zdravo tradicijo in da ta sega v naše dni. Sedaj jih odkrivajo in včasih molče priznavajo — odkritosrčni in srčni celo naglas. Torej jim je bila nepoznana ali prikrita.

Med njimi bi po srčnosti in odkritosrčnosti lahko postavili na prvo mesto dr. Tarasa Kermaunerja. Po logiki razmer — oče predvojni levičar, zapornik v Buchenwaldu (v slovenski sodni praksi še ni prišla na vrsto rehabilitacija buchenwaldovcev, čeprav je bil proces proti njim pred dachauskim!), Taras Kermauner sam je preživel in študiral pod komunističnim režimom vso mladost — bi ga morali imenovati nasprotnika, če ne kar sovražnika emigracije in vsega predvojnega. Vendar — ne! Nepristranski študij in razvoj intelekta mu nista dopustila, da bi se zaustavil ob že ponošenih in obguljenih klišejih novega intelektualnega razreda, zrastlega po vojni. Intelektualni nemir in zanimanje sta ga prisilila, da je začel brskati okrog korenin slovenskega duhovnega ustvarjanja in je tako prišel do vznemirljivih odkritij in zaključkov.

Ni bil samo Kermauner, ki je prišel do njih — vrsta Kermaunerjev se veča —, on je bil samo med prvimi in najbolj odkritosrčnimi in intelektualna poštenost ga je primorala, da je postavil pike na slovenske i-je, ki so manjkale po nehoteni nevednosti, še bolj pa po namernem zamolčevanju. Danes šteje Slovenija že z lepo vrsto raziskovalcev — in to nepristranskih, ki so prišli do istega kot on: Slovenski kulturni identiteti manjka lepo obdobje, če ne najlepše, ki so ga prikrili, zamolčevali ali izkrivili študirajoči povojni mladini!

Slovenski specifikum ni od leta 1945 — se ne začne z zmago komunistov. Neuničljivo je navezan na prejšnje generacije. V bistvu je bil ta specifikum zdrav — bil je slovenski — tega danes nihče ne zanika. Kermaunerjeva zasluga je prav v tem, da je to „zdravost“ odkril. Morebiti se nam to ne zdi Bog ve kako velika zasluga; toda upoštevati je treba razmere, v katerih je on do tega prišel.

Vse lahko očitamo Kermaunerju; le širokosti, velikopoteznosti, temeljitosti, strokovnosti mu ne moremo zanikati. Predvsem pa poguma, nepristranskosti, ki so mu že in mu še bodo škodile. Prav ob teh zadnjih bi se rad ustavil; in ob Kermaunerjevih pismih dr. Matjažu Kmeclu, ker pokažejo nepristransko na kontinuiteto slovenskega ustvarjalnega etosa.

Že Laotsé je učil, da tisto, kar hočemo stisniti, moramo najprej pustiti, da se raztegne. Še je pisal o spreobrnjenecih, kot o tistih, ki se vračajo, ki so se vrnili. Vrnili; kam? — Vrnili k izviru resnice!

Pri Tarasu Kermaunerju smo. Zdi se, da je pustil, da se je tista „nezdravskost“ v slovenski kulturi raztegnila in razpasla, da jo je potem mogel stisniti in pokazati svetu: „Takšna je, pogledjte jo!“ Dejanskost slovenske literature namreč. Kermauner ni verjel svojim očem, čeprav je videl, kakšna je. Domneval je upravičeno, da ni bila vedno taka. Če je takšna, je s tem že dana možnost, da bi bila lahko tudi drugačna; že s tem, da je takšna, potrjuje, da je bilo nekoč tudi njeno nasprotje — drugost, drugačnost. Prav ta pa vzpostavlja njeno nasprotje. Ni bila lumpenproletarska, ludistična, karnistična, panseksualistična. Če je ta, ki jo poznam, ki mi jo vsiljujejo in ponujajo, taka, je morala biti nekoč tudi drugačna. — Bila je!

Srečal jo je Kermauner — ne, ni bil spreobrnjenec, iskatelj resničnih virov slovenske literature je bil, prikrili so mu jih, ne samo njemu — celi generaciji po l. 1945 so jih. Ker jih je iskal, jih je našel. Še bolj: Ker jih je ponižno in vztrajno iskal, se je dokopal do njih. Po Laotsé-ju so se mu odkrili, čeprav so bili desetletja skrbno zakriti; po Kristusovem: Išcite in boste našli! — jih je našel sam. Skoraj čudež je bil že, da jih je našel, da je do njih prišel, še večji, da jih je pogumno pokazal svojim vrstnikom in mladim, ki prihajajo za nami. Že prej sem zapisal, da je Kermauner pogumen in odkrit, zato bi bilo ponavljanje odvečno. Priznal jim je, da so resnično slovenski, da so bili na višini za svoj čas, da današnjega celo presegajo.

Kermauner ni zagrizen v svojem prepričanju, čeprav bi mu lahko priznali razloge za to — vnema iskateljstva bi ga že zdavnaj zapustila, če bi bil. Za enobejevsčino in Ziherlovo brezico z mitraljezom (najbrž ni poznal izraza strojnica) celo pravi, da je uspešna in opravičljiva, če ji gre za lastno državo; seveda vsiljevanja sistema samo ene politične stranke ne trpi, še manj pa njeno kontrolo. Zaključke je znal potegniti iz posledic; nekateri še do tega niso prišli. V tem se že ločuje od drugih: zanj ni bila dopustljiva državljanska vojna, o kateri še danes trdijo, da je ni bilo. Prav da so naredili tisti, ki so pretrgali kulturni molk. Sem bi spadali tisti,

ki so med leti 1941-1945 kulturno delovali; in tistih ni bilo malo. Tudi do tega je prišel Kermauner.

Toda je kulturni molk sploh obstajal. Seveda je, toda bil je samo delen. Raziskovalec Kermauner se ni zadovoljil s trditvijo partije, da je bil, iskal je naprej in je prišel do drugačnega zaključka. Bil je res delen, če pa je bil delen, kakšni so bili tisti ljudje, ki so ustvarjali v vojnem in revolucijskem obdobju? Kaj so ustvarjali?

Če izvzamemo Mateja Bora-Paviča in Karla Destovnika-Kajuha, ki ju je že med vojno dr. Tine Debeljak potegnil iz agitpropagandne mešanice in ju celo pravilno ocenil, je pa na drugi strani morala obstajati še druga, mladim zamolčevana literatura, katero se je spravil raziskovati in ocenjevati Kermauner.

Do kod je prišel? Nehoté seveda. Ni iskal bolešno, s sovraštvom do nečesa, kar ni poznal, kar zanj ni niti obstajalo; gnala ga je razumska poštenost, in njegova pisma Kmeclu so samo delni zaključki, strogoznanstveni, tega, kar je odkril.

Obstajala je takrat že in še v tistih časih Prešernova nagrada; podeljeval jo je ljubljanski župan, takrat gen. Rupnik, po premisleku ocenitvene komisije, ki je bila ideološko pluralistična, mladim in zmognim ljudem, umetnikom peresa, ki so zajemali iz bistva narodne biti.

Razumem Kermaunerja — tla so se mu zamajala pod nogami, ko je to odkril. Pričakoval je morebiti, da bo stari protirevolucionar — bil je spuščen iz italijanske internacije „per ragioni d'età“ (zaradi starosti) — podelil kar sam nagrado našega največjega pesnika militaristom, voluntaristom, političnim fanatikom in ekstremistom; srečal pa se je pred prejemniki nagrad z avtorji in njihovimi deli: Stankom Kociprom z „Goričancem“, Jožetom Krivcem z „Domom med goricami“ in Emilijanom Cevcem z vinjetami „drobnih stvari“ in življenjem slovenskega človeka.

Še je imel upanje Kermauner: morebiti so pa ti ljudje, njemu neznani in zamolčevani, dobili Prešernovo nagrado, ker so hoteli vzpostaviti vojaškost, totalitarizem, verski fanatizem, monopol stranke, Slovencem tujo miselnost, prikupiti se okupatorju, braniti kapitalistično izkoriščevalsko požrešnost? Kaj pa, če so samo nasprotovali dajalcem „zakona“ o kulturnem molku? Kaj pa, če niso hoteli pretrgati slovenske kulturne kontinuitete? In to kljub okupatorju?

Ne! Kermauner je sodbi recenzentov dodal še svoja dognanja. Kociprov „Goričanec“ je najlepši slovenski roman zadnjih let, hvalospev zemlji in delu, ne pozna družbi škodljivih strasti, še manj pa narodu, nima želje po oblasti, ne želi si podvreči sočloveka, njegov cilj ni spolno izživljanje, delo jemlje kot etični imperativ in ne kot sredstvo za obogatitve. Pozna pravico, dobroto, ne tekmuje nesmiselno s drugimi zaradi socialnega statusa, ali da bi se uveljavil politično in gospodarsko. Čuti dolžnost do družine, družbe, naroda, ima razumevanje do sočloveka, ponos in rahločutnost. Ni karierist, oportunist, goli pridobitnik, — Vse to je prišlo pozneje, na umeten način, ko je razredno prevladalo nad človeškim, ko se je

pretrgala kontinuiteta v slovenski literaturi. Ni bil še narod ločen v razrede, bolje rečeno, razredno ni bilo še nad narodnim.

Dobro rodil se je takrat Kermauner in tudi Kmecl še ni nosil dolgih hlač; zato nista mogla poznati duhovnih tokov v slovenski literaturi. Nista mogla vedeti, da so prejemniki Prešernovih nagrad bili nadaljevalci teh duhovnih tokov, da je Kociper prav takrat, ko je dobil nagrado, preživljal že leto in dan v italijanski internaciji. Ni bil sam — vrsta drugih je bila deležna iste usode — in te in take ljudi so takrat doma pobijali in jih še po smrti opljuvali z obrekovanji in lažmi.

V poiskih civilne družbe in pravne države sta si izmenjavala Kermauner in Kmecl svoja pisma pred dvema mesecema: Kermauner, literarni kritik v vlogi slovenskega politika, deleč nauke Kmeclu, kakšen naj bi bil lik slovenskega politika. Seveda sta po petinštiridesetih letih že lahko prišla do Balantičevega verza, ki se nanaša na svobodo: „Saj nekje pač mora biti, nekoč se je najedel bom do sitega!“

Če bi Kermauner v verzu podrazumeval namesto svobode resnico, je prišel do nje — ne pa do svobode. Prav ista „vojaškost“, ki jo je očital domobranstvu, je zamajala temelje slovenske družbe in mu podrla zadnje upanje na civilnost slovenske družbe. Sam Janez Janša je to potrdil z besedami: „Dolga je še pot do civilne družbe in pravne države, odmaknili sta se od nas za lep čas.“ Tudi Janša ni vedel za civilno družbo ne za pravno državo, ker so ju zamolčali, da je obstajala.

Danes se narod po neuspeli paradigmi delavskega razreda s svojo avantgardo ZKS vrača k zastrti in prikriti kategoriji naroda. Vendar to niso več Kociprovi ljudje. Vojaškost jim je pokazala ostre zobe in pravo barvo. Rojstvo v nevihti je bil abort; vsi pa so se veselili novega bitja — svobode.

Ne glejta preveč idealistično, upoštevajta realnost! Zavzemi se, dragi Taras, in preštudiraj ljudi iz „Goričanca“, saj tudi zanje velja Župančičev verz: Imeli smo ljudi... Ni jih več! —

Težko je slediti Kermaunerjevim literarnim ocenam. Zakaaj neki pravi, da je oče bil slab pesnik; ker je uporabljal že poznane, od vseh sprejete in slišane besede? Nezavestno je pa le morda trohica občudovanja v njem — v meni je je, ko sem bral sonet njegovega očeta:

— — —
pomisli, da pravičnost je osnova,
ki se na njej gradi nam stavba nova
življenja novega — — —

Naj ne bila bi omadeževana
s krivico in z lažjo pretkana.

V tem smislu je bil Dušan Kermauner tudi nadaljevalec slovenske duhovne kulture, ker ni bil daleč od vrednot, ki so jih predstavljali prejemniki Prešernove nagrade za l. 1942... — leta kulturnega molka, okupacije in revolucije. Tudi Taras ni. Naj bi mu bilo prihranjeno očetovo razočaranje sedaj, ko je spoznal, da nismo tako oddaljeni, da je kljub vse-

mu tudi on zavestni nadaljevalec slovenske literature in da popkovina še ni iztrohnela. Če hoče ali ne.

Še kratek dokument iz tistih časov — l. 1942-43, ki naj pomaga Kermaunerju — in drugim — pri iskanju resnice in pravih duhovnih korenin slovenske literature. Morebiti tudi v tolažbo...

Dragi Stanko!

Kot vidiš iz prejšnjih sestavkov, so Tvoji najožji rojaki z veseljem brali Tvoj roman in Ti dali zahvalo. Nemo propheta in patria... Ti si postal. Vsi Štajerci so ponosni nate in vsi pričakujejo od Tebe še velikih stvari. Zato se za bodočnost nikdar ne boj, samo pljunil boš v roke in bo šlo... Pa tudi poklicni literati so povest sprejeli pozitivno in s potrditvijo Tvojega talenta: tako Šolar, ki samo pogreša malo čistejšega jezika in nekaj črt; navdušen pa je Kraigher in Gradnik, ki je mnenja, da takega opisa, kot je Tvoj o smrti starega Lakiča, še ni bral v slovenski književnosti! In kaj hočeš še več! Slavič Ti je hvaležen za opis njegove zemlje, Lukman tudi... Torej osvajaš ljudi. S Polcem nisem govoril. Kot pisatelj se uveljavljaš, kot jurist boš moral še zdrdrati, potem pa — na delo. Zdaj si dolžan pisati, ko smo te naredili kot se šikal!

O Eki bi te gotovo kaj zanimalo, pa ne vem, kaj naj bi Ti pisal. Nisem je videl po cele mesece in ko je odhajala, se ni prav za prav niti poslovila. Menda je huda name, ker da nisem Tvoje knjige tako hvalil kot si je predstavljala, čeprav sem se na več mestih postavil za povest, kakor sam najbolj veš in si bral. Pravi celo, da je zelo huda name, čeprav sem ji v vsem skušal iti na roke, v čemer se je name obrnila. Več Ti ne morem pisati, ker je bila res zelo redkokdaj pri meni.

Ker je DS izšel samo enkrat za vse polletje, sem dal samo Tvoja Starca. Drugo leto bo izšel samo dvakrat na leto in pride v prvem zborniku Tvoj Dobri starec (18 strani). Če imaš kaj v dobro, bom zdajle pogledal in Ti poslal. Tale hip ne vem, kako stvar stoji. (Rokopisni pripis): Prilagam 500 lir (petstolir).

Čampa je za gotovo mrtev, Čokan baje... Balantič se je vrnil iz Italije, kakor želim tudi Tebi. Storil sem zate vse, kar sem mogel, šlo je na vse inštanice in zdaj samo čakam s Tvojimi prijatelji vred Tvoje vrnitve. Lahko pa kljub temu stvar traja še precej časa. Vsak mesec se Te bom že še kaj spomnil.

Plestenjaka lepo pozdravi. Pogodbo prilagam. Najprej naj popravi Heródeža, ki bi šel že v tisk, da je konec pasiral cenzuro. To naj takoj popravi. Ratinka pa naj napiše do konca, sicer ne bo dobil ne on ne družina denarja od založbe. Ka-

kor pa izroči vse, se bo izplačalo — po prebranju seveda — vse. Tako so mi naročili.

Ti si pa nabiraj vtisov in gradiva, da boš nekoč dal še več, kakor si s prvo povestjo pokazal, kaj znaš.

Prilagam Ti zadnji Dom in svet s Tvojo novelico (zadnjo poanto sem črtal zaradi prostora, pa se mi zdi, da sem vendar le preveč odrezal; boš pa potem, ko boš novele ponatisnil, obnovil). Zdaj za novo leto bodo izšle Krivčeve novele v Slov. knjižnici: Dom med goricami. Napisal sem mu uvod. Pozdrav!

Tvoj Tine Debeljak (l. r.)

(Rokopisni pripis): Tiste konzerve je dal — Jurčec. Zahvali se mu. Paket po škofijskem odboru je prišel po meni, ne g. Slaviču. Bogve, če je on sploh poslal kaj.

Opombe ali komentar k pismu: Prof. Šolarja, Kraigherja, Gradnika, Lukmana, Slaviča... ne vem, če bi mogli uvrstiti med klerikalne kolaboracioniste in izdajalce, čeprav so skoraj vsi pristali v komunističnih zaporih po „osvoboditvi“.

Ika je bila Kociprovo dekle in je hodila čez takratno „mejo“ v Ljubljano, nazaj pa je nosila novice in knjige na Gorenjsko. — Pobili so jo komunisti na Gorenjskem. Zato ni več prihajala k Debeljaku; kar pa je tudi Kociper zvedel šele po vrnitvi iz taborišča...

Čampa in Čokan sta bila mlada nadarjena pesnika in so ju pobili komunisti sami.

O Balantiču ni treba omenjati, kdo je bil; tudi on je prekinil kulturni molk. Jožeta Krivca „Dom med goricami“ je izšel za novo leto 1943.

Prešernova nagrada se je podeljevala na isti datum kakor danes, le da je prav prvi nagrajenec Kociper ni mogel prejeti osebno, ker je bil v koncentracijskem taborišču v Italiji.

Jan Plestenjak je bil pisatelj večerniških povesti Mohorjeve družbe. Jurčec, ki ga pismo omenja v rokopisni pisavi, je bil Ruda Jurčec, urednik Slovenca, potem predsednik Slovenske kulturne akcije v Argentini.

Pismo je ob koncu decembra 1942 pisal dr. Tine Debeljak, urednik „Doma in sveta“, slovenske katoliške revije Stanku Kocipru v koncentracijsko taborišče v Chiesa-nuovi pri Padovi. Naj bo to skromen prispevek Tabora k njeni obletnici, za Tarasa Kermaunerja pa pripomoček k nadaljnjemu raziskavanju, kako je slovenska katoliška — in tudi nekatoliška — samo civilna družba, ki jo poskušajo vzpostaviti danes — po skoraj petdesetih letih — živela, trpela, upala, se borila, bila premagana, toda ostala verna nadaljevalka v slovenski kulturi.

Še nekaj v tolažbo Tarasu Kermaunerju. Izgubil je očeta, izgubil brata, oba razočarana nad novim redom slovenske družbe in smerjo slovenske kulture. Pisatelja „Goričanca“ Stanka Kocipra so najbrž zamenjali z drugim Stankom Kociprom, krščanskim socialistom, ki je bil v partizanih, in zaradi njega je odbil več kot leto in dan v italijanski internaciji. Prvega

so „poveličali“ v narodnega izdajalca, drugega pa so prav tako pobili komunisti, čeprav je v „Tovarišiji“ Kocbek pisal, da je padel v NOB.

Ni tragike brez primese komike. Stanko Kociper, jurist, je trpel za Stanka Kocipra, humanista, obenem pa so ga še dolžili, da je — na počitnicah v Italiji. Vidiš, dragi Taras, majhna pomota, prav kakor pri Tvojem očetu. Do sedaj še ne popravljen. Če bo kdaj, ne vem. Vem le to, da tako eden kakor drugi in tretji — in še bi lahko nadaljeval — niso bili krivi. Do sedaj se krivce išče samo pri nasprotnikih. Ti boš kmalu obnje, razen seveda tistih, ki... —

Nikolaj Tolstoj

MINISTER IN POKOLI

(Nadaljevanje)

Sredi vsega tega se je pojavil general Sir Charles Keightley in me vprašal, zakaj sem jim dovolil, da so se ustavili. Razložil sem mu, da to ni bila moja ideja in da si nisem mogel pomagati. Nejevoljen je odvrnil, naj kar najhitreje nadaljujemo pot, ker ni hotel, da bi celo kolono zajeli Sovjeti. General Keightley je potem odšel, Kozaki so hitro pojedli — in odričili smo na pot. Na področje 8. armade smo prišli pozno popoldne (12. maja), kjer so nas sprejeli in Kozake napotili na obširen prostor, ki je bil zanje določen.

Polkovnik Palmer je takoj naročil svojemu pomočniku, kapetanu Brianu Clarku, naj princa zu Salm spremi na poveljstvo 15. kozakškega konjeniškega korpusa, kjer naj bi dobil svoja zadnja navodila. Danes se kapetan (sedaj polkovnik) Clark živo spominja konfuznega potovanja z jeepom po neznanih poteh. Cesta je bila posuta s praznimi naboji, ostanki vojne, ki se je komaj končala, tako da so se morali trikrat ustaviti in popraviti okvare na avtomobilskih gumah. Končno so le našli von Pannwitzovo glavno poveljstvo, kjer so uredili stvari v splošno zadovoljstvo.

Ko je bil Brian Clark nekaj dni pozneje v službi na polkovnem poveljstvu v vasi St. Andrä, se je tam nepričakovano prikazal general von Pannwitz. Polkovnik Palmer je bil zunaj na pregledu svojih čet, zato je von Pannwitz kapetanu Clarku izrazil svojo hvaležnost za kavalirsko obnašanje, s katerim so britanske čete sprejele predajo Kozakov. Danes polkovnika Palmer in Clark poudarjata, da sta onadva in general Keightley smatrali, da se je predaja izvršila pod častnimi pogoji in v skladu z določili ženevske pogodbe o vojnih ujetnikih.

Tako so bili Kozaki zaenkrat varni, dasi je bila njihova končna usoda še vedno neznana. Brez vsake možnosti, da se vsaj za sedaj vrnejo na

svoje domove — kam naj gredo? Po njihovih taboriščih so krožile razne govornice, od optimističnih ugibanj, da bodo Angleži po osebnih izkušnjah kmalu spoznali, kaj so resnični nameni Stalina in Tita do demokracij in bodo rekrutirali Kozake, četnike, domobrance in druge v protiboljševiške enote za novo vojno; do resnih zatrjevanj, da bodo cele narodne skupine našle nove domove v afriških ali drugih kolonijah velikega britanskega imperija, ali pa jim bodo dovolili, da prostovoljno služijo vojsko na strani zaveznikov na Daljnem vzhodu.

Na splošno je prevladoval občutek zaupanja. „Angleški gentleman“ je bil v vzhodni evropski folklori od vseh priznana figura neoporečnega ugleda in poštenega obnašanja. Ta podoba je bila v celoti potrjena z zadržanjem angleških vojakov vseh stopenj, s katerimi so prišle v stik internirane ruske in jugoslovanske enote. Zgodovinske vezi prijateljstva med Angleži in njihovimi kozaškimi zavezniki leta 1919 in s kraljevo jugoslovansko vojsko, ki je aprila 1941 žrtvovala samo sebe v nekoristnem, a hrabrem boju, da bi rešila angleške armade, ki so operirale v Grčiji, so bile skovane predolgo, da bi jih zdaj z lahkoto pretrgali.

Vsekakor so ob času njihove predaje dobili brezpogojna zagotovila spodobnega, poštenega in humanega postopanja; postopanja, na katerega so v skladu z določili ženevske konvencije z vso pravico računali. Nikolaj Krasnov, ki je taka zagotovila dobil od samega generala Arbuthnotta, je o tem takole razmišljal:

Nihče od nas ni niti za trenutek podvomil v besedo angleškega generala. Kdo bi ne verjel kraljevemu častniku na tako visokem položaju!... Ljudje so se pomirili. Počutili so se srečne, ker so vedeli, koliko naših rojakov se ne more vrniti v svojo domovino, zasedeno po Sovjetih. Njihova usoda nam je bila očitna in jasna. Spominjam se delnih razgovorov med starimi emigranti ter vedno nezaupljivimi in čuječimi bivšimi sovjetskimi državljani. S kakšno toploto so kot prvi begunci zagotavljali tiste, ki jih je usoda tolikokrat razočarala in so jih soljudje tolikokrat ogoljufali, da je pred nami mirno življenje navadnih državljanov — to pomeni, beguncev na ozemlju, zasedenem po vojski velike civilizirane monarhistične sile, ki je celo v krvnem sorodstvu z našo rusko dinastijo! Spominjam se pritajenega, komaj slišnega šepeta, da če bi se res komu kaj hudega zgodilo, se prav gotovo ne bo zgodilo starim emigrantom, ki so si v petindvajsetih letih svojega popotovanja ali stalnega bivanja pridobili državljanske pravice v svobodnem svetu.

Ne glede na vse to so usodo vseh Kozakov v prav tistem času odločali ljudje v Celovecu in Caserti, Belgradu in Moskvi. „Pritajen, komaj slišen šepet“, ki je krožil na kozaškem glavnem poveljstvu v Lienzu in po sosednjem taborišču v Peggetzu, je bil zelo blizu resnici. V očeh angleške vlade je bila velika razlika med Kozaki, ki so bili sovjetski državljani, in starimi emigranti, ki so imeli potne liste evropskih držav ali Zveze naro-

do „poveljal“ v zarodnega izhajanja, drugemu pa so prav tako pobili ko-
dov. V uradnem zadržanju ni bilo nobene dvoumnosti, a zaradi tistega, kar
je sledilo, je nujno, da ugotovimo položaj, kot je bil maja 1945. Kljub
prvotnim ugovorom Winstona Churchilla je angleška vlada 4. septembra 1944
sklenila, da sprejme vztrajne sovjetske zahteve za vrnitev vseh sovjetskih
državljanov, osvobojenih na zahodu, „ne glede na to, če se ti hočejo
vrniti ali ne“. Na Tolstojevi konferenci v Moskvi, dne 16. oktobra 1944
je Eden obvestil nezaupljivega Molotova, da bo to zares osnova angleške
politike. Nato so 10. februarja 1945 zunanji ministri Anglije, Združenih
držav in Sovjetske zveze na Jaltski konferenci na Krimu podpisali pogodbo,
ki je določala vrnitev vseh osvobojenih vojnih ujetnikov nazaj v njihove
dežele. Besedilo pogodbe ni vključevalo nobenega namigovanja o uporabi
sile, ker se Amerikanci ob koncu vojne s tem še niso popolnoma sprijaznili.
Angleže pa je vezal njihov prejšnji vladni sklep in pa obljuba, ki so jo dali
na Tolstojevi konferenci. Poleg tega so do maja 1945 že poslali domov
na tisoče Rusov, katere so zajeli med vojnim pohodom v Italiji in med
invazijo v Franciji. Več jih je naredilo samomor iz strahu, ker so vedeli,
kaj jih čaka v domovini, veliko število pa je bilo pobitih, ko so se izkrcali
v Murmansku in v Odesi.

Z ozirom na vse to je bilo upravičeno pričakovati, da bodo tiste Kozake,
ki so bili sovjetski državljani, prej ali slej poslali nazaj v Sovjetsko
zvezo. Vsekakor se je zdelo, da je bila stvar, v skladu s sprejeto angleško
vladno politiko, že odločena. Ena možna ovira pa je kljub temu še
obstojala: AFHQ je bilo zavezniško vrhovno poveljstvo in je bilo za vsako
politično odločitev potrebno ameriško soglasje. Zadržanje Združenih
držav glede prisilnega vračanja je bilo vseskozi protislovno in včasih
nenaklonjeno ali celo sovražno. Dasi je angleško zunanje ministrstvo
redno navajalo, da jim Jaltska pogodba dovoljuje uporabo sile, so
Združene države besedilo razlagale bolj dobesedno in so svoje ravnanje
opirale na možnost sporazumne rešitve in na praktične ozire.

Ameriško zunanje ministrstvo je brez uspeha v Jaltsko pogodbo
poskušalo vključiti določbe, ki naj bi iz mednarodnega prava izhajajoče
pravice priznale tudi sovjetskim vojnim ujetnikom. Sprejeta razlaga
Ženevske konvencije (angleško zunanje ministrstvo jo je privatno priznalo,
v praksi pa jo je preziralo) je uniformo smatrala kot pomemben činitelj, ko se
določa status ujetnika. Specifično je to pomenilo, da so bile ruske pomožne
sile v nemški službi upravičene do iste zaščite kot nemški vojaki in še
posebej, da ne bi smeli biti nasilno poslani v neko tretjo deželo —
Sovjetsko zvezo, kjer bi z njimi kruto postopali. Pomemben faktor je bil
strah, da bi se nemške oblasti lahko maščevale nad ameriški ujetniki v
njihovih taboriščih, če bi le-te ugotovile, da Amerikanci postopajo na
način, ki nemške vojne ujetnike izpostavlja brutalnosti. S porazom
Nemčije je tega razlog odpadel, toda zagovorniki zakonitosti v zunanjem
ministrstvu in v ameriški armadi so temu načelu še naprej pripisovali
veliko pomembnost. Rezultat tega je bil nezadovoljiv kompromis, ki je
prisilno vračanje enkrat načelno dopustil, drugič pa ga je ignoriral ali
odklonil, kar je pri-

vedlo do splošne zmede, ki je ob odločnem odporu proti takemu stališču s strani vojakov in diplomatov vseh stopenj dopustila nekaj resnih primerov neupravičene krutosti. Tako je Alexander Kirk, politični svetovalec Združenih držav pri AFHQ, decembra 1944 dobil obvestilo, da je „vlada Združenih držav v tej zvezi sklenila, da bodo vsi, ki se smatrajo sovjetski državljani, izročeni sovjetski vladi brez ozira na njihove želje“. Kljub temu je Kirk, ki je to stališče zelo obsojal, v avgustu zunanje ministrstvo ponovno zaprosil, naj odloči v tej zadevi.

V tej zmedbi z ozirom na stališče Združenih držav bi mogli izločiti dve značilni točki. Prva: kljub odločnemu besedilu navodil, ki smo jih pravkar navedli, so ob vsakem primeru nasilja pri vračanju takoj sledili odločni protesti in strogo izpraševanje vesti na vseh stopnjah. Druga: Združene države (v nasprotju z Veliko Britanijo) niso nikdar nameravale, kaj šele izvršile, kakršnokoli nasilje nad ženskami in otroki. V celoti pa je na zadržanje Združenih držav vplivalo dejstvo, da niso ničesar vedele o pokolih vrnjenih Rusov, katere so zagrešili sovjetski varnostni organi in o katerih je angleško zunanje ministrstvo že zelo zgodaj imelo podrobna poročila. Torej je vzelo precej časa, predno so v Washingtonu dobobra dojelj posledice uporabe sile pri vračanju Rusov. Na kakršnokoli odločbo AFHQ glede prisilnega vračanja sovjetskih državljanov med Kozaki bi lahko računali na ameriški pristonek v načelu, toda oviralne pogoje, odpor in celo nasprotovanje, če bi ta zahtevala uporabo sile v večjem obsegu.

Končno pridemo do starih emigrantov med Kozaki. Večina častnikov v Lienzu so bili, kot smo videli, ruski emigranti, ki so emigrirali med revolucijo in civilno vojno v letih 1917 do 1920. Nikoli niso živeli v Sovjetski zvezi in zato niso mogli biti sovjetski državljani. Sovjeti sami jih kot take niso nikoli zahtevali in tako seveda ne bi mogli biti legalno vrnjeni državci, kateri niso pripadali. Vsekakor so mnogi med njimi vzeli državljanstvo različnih držav zahodne Evrope že zdavnaj pred letom 1945.

Angleško zunanje ministrstvo, brezobzirno kot je nedvomno bilo v svojem zadržanju do sovjetskih državljanov v angleškem ujetništvu, ni nikoli smatralo, da se odločba o prisilnem vračanju nanaša tudi na stare ruske emigrante. Jaltska pogodba se je izrecno nanašala na sovjetske državljane in natančna preiskava se je vršila, če so se bali, da bi v grupi ujetnikov mogli biti državljani dežel, katere so sovjeti podjarmili med in po letu 1940, ali pa ljudje, ki so emigrirali predno se je sovjetska oblast raztegnila čez vso Rusijo leta 1920.

Za to razliko je že od prejšnjega poletja dobro vedel politični svetovalec pri AFHQ, Harold Macmillan. Dne 27. julija 1944, že zdavnaj prej, predno je kdorkoli mogel vedeti, da bodo Kozaki padli v angleške roke, je Macmillan zaprosil zunanje ministrstvo, naj mu pošljejo „natančna navodila glede postopanja z Rusi vseh vrst, ki bi na tem področju prišli v roke Angležem“. V svojem telegramu je domneval, da „bodo moške ruske narodnosti, ki niso sovjetski državljani“ in „civiliste in ženske ruske narodnosti, ki niso sovjetski državljani, preiskali“ in jih zadržali v primer-

njih taboriščih, medtem ko, bodo moške sovjetske državljane, ki bodo padli v njihove roke... vrnili v Sovjetijo..." Zunanje ministrstvo je odgovorilo 5. avgusta in potrdilo, da dokler ni dokončnega odloka, „sedanji postopek ostane v veljavi in da poročajo o kakršnih koli težavah, ki bi zaradi tega nastale“.

Ko je bil Macmillan koncem naslednjega januarja povabljen, da komentira uvodno besedilo Jaltška pogodbe o izmenjavi vojnih ujetnikov, je poudarjal, da „moramo imeti predvsem jasno definicijo besede ‘državljan’, ki je rabljena v sovjetskem osnutku, da ne bi vnaprej določili statusa poedincev, ki bi bili lahko prizadeti s povojnimi teritorialnimi spremembami“. Končno je 19. februarja 1945 dobil avtoritativni odlok, katerega je zahteval:

Stališče, ki smo ga mi sprejeli in ki ga morate upoštevati, je, da morajo biti vrnjene vse osebe, ki so sovjetski državljani po angleškem pravu, in nihče, ki ni (ponavljamo ni) sovjetski državljan po angleškem pravu, ne (ponavljamo ne) sme biti vrnjen nazaj v Sovjetsko zvezo, razen če sam to izrecno želi.“

Tako ni bilo nobene možnosti za nesporazum in 6. maja 1945 je AFHQ (Zavezniški glavni stan v Neaplju) poslal 5. korpusu ‘definicijo sovjetskega državljana’. V naslednjih tednih so v vseh odlokih, ki so se nanašali na Kozake, to definicijo navajali kot obvezno.

Štiri dni nato, 10. maja, je Keightley prejel obvestilo maršala Tolbuhina, poveljnika bližnjih sovjetskih čet na severovzhodu, v katerem vabi njega in njegove višje oficirje na razgovor o vsakdanjih medsebojnih odnosih. Keightley in njegov štab so šli tisto popoldne iz Celovca v Voitsberg, trg znotraj sovjetskega okupacijskega področja ob poti v Graz. Razpravljali so o raznih zadevah, med katerimi je bila najvažnejša določitev začasne razmejitvene črte med angleškim in sovjetskim zasedenim področjem. Po stari navadi so sovjetski častniki svojim gostom pridno nalivali vodko. Angleži so naravno sumili, da nameravajo vplivati na njihove odločitve, toda zadeve so rešili sporazumno in v obojestransko zadovoljstvo — vsekakor na zelo prijeten in miren način.

Med manj važnimi zadevami, o katerih so govorili, je bil govor o tisočih Rusov — predvsem osvobojenih vojnih ujetnikov in prisilnih delavcev —, ki so padli ali bi lahko padli v angleške roke. Tu je bilo tudi vprašanje Kozakov, o katerih so domnevali, da so se predali Angležem. Sovjeti so bili predvsem zainteresirani, da bi bili takoj vrnjeni; ali bi bili Angleži pripravljene temu ustreči? Keightley je priznal, da ‘jih nekaj imamo’ in je nadaljeval z neobvezno izjavo, da se bo brez dvoma vse uredilo v skladu s pogodbami med obema vladama.

Po vsem tem se je družba generala Keightleya poslovila z medsebojnimi izrazi naklonjenosti in z željami za sodelovanje. Ko pa so se vrnili v Celovec, se jim je zaradi prevelike sovjetske gostoljubnosti vrtelo v glavi; general in njegov štab so poskakali v Vrbsko jezero, da so se streznili. Kljub medsebojnemu zagotavljanju naklonjenosti pa je Keightleyeva prva

izkušnja s sovjetsko nespravljalivostjo in surovostjo vznemirjala in je na večerni konferenci izjavil, da jih ne bo šel obiskat 'nikoli več'.

Naslednji dan je general poslal svojega glavnega administrativnega častnika, brigadirja C. E. (Teddy) Tryon-Wilsona, da razpravlja o administrativnem problemu v zvezi z velikimi množicami beguncev, ki so neprestano prihajale v angleško cono. Tryon-Wilson je prišel v Voitsberg med pol enajsto in enajsto uro dopoldne in so ga sprejeli z isto pretirano gostoljubnostjo, kakršno so prejšnji dan nudili Keightleyevi družbi. Dolga miza, obložena s hrano in pijačo, je bila postavljena na odprtem polju. Za vsakim častnikovim stolom je stalo čedno dekle v uniformi Rdeče armade, ki je skrbelo za to, da noben kozarec ni ostal niti za trenutek prazen. Najvišji navzoči sovjetski častnik je predlagal vrsto zdravic in bilo je takoj jasno, da Tryon-Wilsona hoče izpostaviti istemu postopku, kakršnega je bil prejšnji dan deležen njegov poveljnik. Toda pri petnajstem kozarcu je mož Rdeče armade molče priznal, da je našel sebi enakega in se je končno odločil, da začne z delom.

Brez nadaljnega oklevanja je razložil, da maršal Tolbuhin ve, da so zdaj večje enote Kozakov v angleškem delu zasedene Avstrije in da je nujno, da jim jih kar najhitreje izroče. Tryon-Wilson je pristal, da bo ta zahtevo sporočil naprej, toda je dodal, da odloki, ki so jih dobili z glavnega poveljstva, jasno določajo, da lahko vrnejo samo sovjetske državljane. Nato je predložil definicijo sovjetskega državljana, katero je 8. armada prejela pred petimi dnevi. V odgovor je sovjetski častnik izročil dokument in omenil, da vsebuje imenik oseb, za katere bi zelo želeli, da jih predajo v njihove roke.

Precej vinjen je Tryon-Wilson okoli tretje ure krenil na pot v Celovec. Na poti domov je nahitro prebral dokument, ki ga je dobil. Vseboval je tipkan seznam, v katerem je na svoje začudenje razbral v velikimi črkami napisana imena najbolj znanih carskih emigrantskih generalov in polkovnikov, katere je v svojih rokah imela 36. pešadna brigada v Lienzu. Kot vsak drug, je tudi on zelo dobro poznal poseben položaj starih emigrantov. Bral je odlok 8. armade z dne 6. maja, ki je zahteval ugotovitev njihovega statusa, vedel je za pogovor generala Arbutnotta z generalom Vasilijevim 8. maja in se je tudi zavedal vloge, za katero je general Krasnov prosil, da bi jo poslali maršalu Alexandru. Najbolj znani imeni sta bili v očeh Tryona-Wilsona imeni generalov Krasnova in Shkurova.

Ves vrtoglav je Tryon-Wilson napravil isto kot prejšnji dan njegovi predstojniki; skočil je v Vrbsko jezero, da se strezni. Ko je prišel k sebi, je šel na poveljstvo generala Keightleya v njegovi delovni kavarni ob jezeru, da mu poroča o svoji misli. Keightley je pozorno poslušal, prav tako tudi njegov štabni šef (BGS) Toby Low. Ko je Tryon-Wilson prišel do zahteve, da se vrnejo Kozaki in je pokazal seznam, je Keightley jezno vzkliknil: „preko mojega trupla.“ Predaja generala Shkura se je izvršila prejšnji dan popoldne, prav takrat, ko se je general Keightley posvetoval s sovjeti; predan je bil vojaštvu 56. Recce regimenta pri Rennswegu, se-

verno od Spittala. Njegov slikovit značaj, predvsem pa dejstvo, da ga je odlikoval kralj Jurij V., sta mu že pridobila splošno naklonjenost in pozornost. Ko je Keightley zagledal Shkurovo ime skupaj s Krasnovim, je zagodrnjal: „Kaj takega ne moreš narediti!“ Na srečo so Keightleyeve odredbe jasno razložile, da on ni pooblaščen, da 'kaj takega naredi', četudi bi se k temu nagibal — kar se pa na noben način ni. Bilo je drugo jutro (12. maja), ko je Keightley od brigadirja Scotta zvedel, da je sprejel predajo regimenta Princa zu Salm in drugih enot 15. kozaškega konjeniškega korpusa vzhodno od Celovca. Keightley je bil nekoliko nejevoljen in je pojasnil, da bi se Kozaki, strogo vzeto, morali predati sovjetom. Scott ga je nekoliko razburjen zavrnil: „Mislim sem, da bi bilo to nekaj strašnega, če bi se zares zgodilo. Sprejel sem njihovo predajo in jim dal svojo besedo. Zaradi tega sem bil zelo jezen.“ Keightley je Scottu pojasnil, kakšne so lahko posledice Jaltske pogodbe, a mu je vseeno ukazal, naj spravi Kozake za angleške linije. Ni pa mogel odgovoriti, kaj bodo višje oblasti odločile o usodi Kozakov. Toda sedaj, ko je 8. armada sprejela njihovo predajo, je smatral, da je bil moralno obvezan, da jih zaščiti ter se je odpeljal z avtom, kot smo videli, da je polkovniku Palmerju dal ukaz, naj zagotovi njihovo varno razmestitev za angleškimi linijami. (Sledi)

ZA PRAVICO

NAŠ ODLOČILNI BOJ

V zadnjem letu je bilo po naših časopisih že več pozivov slovenskim rojakom za prispevek v Forced Repatriation Defense Fund ali v Tolstojev sklad, kot je med nami bolj poznan. Mnogi so se tej prošnji že velikodušno odzvali in po svojih močeh darovali. Nekateri s svojim darom še čakajo na poznejši čas, ko se bo sodba začela. Rešenih pa je bilo nad 6 tisoč Slovencev.

Dragi slovenski rojak — ta čas je zdaj! Vrata v sodno dvorano se sicer še niso odprla, že pa je določen dan, ko bodo krivec vetrinjske tragedije sedli na zatožno klop. Ta dan je 6. junij 1989.

Ne pozabimo, da je grof Nikolaj Tolstoj tisti, ki je vetrinjsko tragedijo izvelkel iz zaprašenih arhivov zapadnih zaveznikov in jo prikazal svetu, s to tožbo pa hoče dokazati resnico in pomorjenim vrniti ukradeno jim čast. Že od vsega početka je vedel, da bo naloga težka, pokazati tudi na zločin na strani zmagovalcev, a tako trdno je prepričan v zmago pravice, da je, ko je Toby Low vložil tožbo zoper Nigel Wattsa, to pozdravil kot edinstveno priliko in se je sam ponudil za soobtoženca. Od takrat naprej ima eno samo skrb, ta je, da bi tožbe iz finančnih ozirov ne mogel

priglati do uspešnega konca. Zato se zanaša na pomoč vseh, katerim je še do tega, da se dokaže resnica.

To ni dar Tolstoju, to naj bo naša zahvala za rešitev in cena, ki naj vrne čast vsem tistim, ki so bili žrtev britansko-komunističnega zločina. Naravno je, da mi pri tem mislimo na naše slovenske domobrance.

Ne odlašajmo svojega daru na poznejši čas! Od zadostnih denarnih sredstvih v veliki meri zavisi izid te sodbe, katero lahko po pravici imenujemo — naš odločilni boj. V tem boju nismo sami, z nami so drugi narodi, ki so delili našo usodo, z nami vsemi so naši mučeni bratje. Oni so za našo svobodo dali življenje, zdaj pa je naša dolžnost, da jim iz svobode pomagamo k priznanju njihove žrtve. Naj nas ne motijo tisti okoli nas, ki propagirajo pozabljenje! Opuščamo, ker smo kristjani, pozabiti ne smemo nikoli! Raje pogledjmo v domovino, kjer narod komunistične zločince že kliče na odgovor z besedami: Ne iščite zločincev po svetu, pogledjte v Kočevski Rog!

Stvar je nujna, je dolžnost nas vseh. Za vsak dar že vnaprej iskren Bog plačaj!

Svoje darove lahko pošljete na ime katerega od spodaj imenovanih:

Stane Pleško, 77 Goswell Rd.

Etobicoke, Ont.

Canada, M9B IX4

Otmar Mauser, 338 Woburn Ave.

Toronto, Ont.

Canada M5M 1L2

Ivan Palčič, 224 Charlotte St.

Hamilton, Ont.

Canada L8K 4V6

Milan Zajec, 15703 School Ave.

Cleveland, Ohio

44110 U. S. A.

Uprava Tabora:

Ing. Antonio Matičič

Río Colorado 1806

1686 Hurlingham, Bs. Aires

Slovenska hiša

R. L. Falcón 4158, capital

Uprava glasila Vestnik

R. L. Falcón 4158, capital

NAŠE ŽENE

KAROLINA FRANČIČ – 95 let

24. oktobra t.l. je napolnila 95 let svojega življenja zvesta bralka naše revije gospa Karolina Frančič.

Živi s sinom Nacetom v Hurlinghamu, Argentina, in v njih bližini tudi hčerka Lina poročena z inž. A. Matičičem-Savom. Rodila se je v št. Jerneju na Dolenjskem.

Za Vaš življenjski praznik, vse dobre želje in Bog Vas živi!

TABOR

KRIVDA IN GREH

(Nadaljevanje)

Svetost življenja

„V tej vojni se ovedam še posebne misli, da z usmrтитvijo ne vzamem bližnjiku le pravice do življenja, ampak tudi pravico do njegove izvirne smrti, se pravi pravico razpolaganja z njegovo največjo skrivnostjo.“ (64) Človeku je smrt njegova največja skrivnost. Skrivnost, ki ni na voljo nikomur — če naj ne bi prestopal meje svetosti. Meje svetega. Seveda teh Koebekovih misli na gre jemati za nekakšno sentimentalno objokovanje človekove smrtnosti. V tem pogledu je bil čisto jasen: „Ni bližina smrti tista, ki me vznemirja. Vznemirja me bližina tistega, ki človekovo smrt prikljiče na nespoštljiv način.“ (65)

Toda kaj se to pravi na ne-spoštljiv način? „Mučim se, da bi prišel do jasnosti. To je vse drugačna muka kakor zgolj pojmovna orientacija in iskanje pravega izraza.“ (66) Ker namreč ne gre le za primerne besede, gre za bistveno določitev človeškosti človeka; „Gre za meje svetosti, ki jih nosi življenje človeškega bitja.“ (67)

Vsako človekovo življenje je nedotakljivo in sveto. Vsako je samo s seboj meja svetosti. Nespoštljivo priklicanje smrti, ki vzbuja nemir, t. j. vest, je trganje te svetosti: „nespoštovanje smrti je začetek nihilizma.“ (68) Nihilizem je trganje, je teptanje svetosti. Meja svetosti je v nihilizmu pre-stopljena. Prestopljena je sama svetost — z nespoštljivim priklicanjem smrti, ki posamezniku odvzame njegovo pravico do izvirne smrti. Ki mu vzame vso njegovo prihodnost in s tem možnost njegovega človeškega očiščenja.

Pri vsem tem prav gotovo ne gre za kako Koebekovo moraliziranje, nasprotno, blažena je krivda, ki si jo človek, kot smrtnik, mora naložiti v razporu med svetim in zgodovinskim, med usodnim in časnim. V tem paradoksu sploh je človekovo mesto: „Nobenega tveganega dejanja ni brez zla. V oboroženem boju zoper nasilje smo sami zapleteni v nasilje; nihče, ki se je odločil za svobodo in napredek, nima pravice, da bi se iztrgal iz nerazvezljivega spleta namenov in posledic.“ (69) Nihče se ne more in ne sme iztrgati iz blažene krivde, ki mora nase vzeti tudi nezaželene posledice, ne le namene svojega dejanja. Ki mora s ciljem vred vzeti nase tudi sredstva. Z dobrim zlo.

64 Listina, str. 39.

65 Tovarišija, str. 164.

67 Prav tam.

68 Tovarišija, str. 214-215.

69 Listina, str. 40.

A kje... kje je meja med blaženo krivdo in grehom nad bližnjikom?

Mejo Kocbek vidi, kot že rečeno, v samo-zastavitvi in samo-izpostavitvi: „Zlu se moram upirati le s silo takšnega svojega bivanja, ki mu pravimo pričevanje. Kot kristjan se ne morem in ne smem odtegovati niti dolžnostim slovenskega počlovečevanja niti osrednji krščanski zapovedi.“ Osrednja krščanska zapoved mi zapoveduje, ljubi svojega bližnjika kakor samega sebe ali drugače: Krščanska ljubezen ima različne oblike, iz ljubezni do bližnjega moram in smem človeka tudi kaznovati. Le enega ne smem: ne smem mu vzeti življenja.“ (70) Bog je maščevanje prihranil zase, uči vera. In vendar se moram prav kot kristjan pregrešiti zoper bližnjika, se obremeniti z blaženo krivdo in tako izpolniti svojega človeka. Vse to morem in moram. Moram, ker sem človek tega rodu, morem pa, ker sam izpostavljam svoje lastno življenje za sveto stvar domovine.

Vse to moram vzeti nase, tako dolžnosti slovenskega počlovečevanja kakor osrednjo krščansko zapoved. „Za sintezo nimam veljavnega recepta, le iz dneva v dan skušam v sebi in v tovariših poglobljati čut za spoštovanje človeškosti, življenja in smrti.“ (71)

Čut za spoštovanje človeškosti, življenja in smrti je torej tista meja, kjer se ločita blažena krivda, ki si jo kot zgodovinsko bitje moram vzeti na dušo in na svojo vest, in tista krivda, greh, ki ruši mejo svetosti človeškega življenja.

Toda kako dosegati to sintezo med usodno in zgodovinsko človekovo resnico? Kako iz dneva v dan presegati ta paradoks, če za to ni veljavnega recepta: „Živeti moram tako jasno in vredno, tako sklenjeno in vznemirjajoče, kakor da bi hotel postati sam svoj dokaz. Drugega sredstva nimam in ga tudi ne smem uporabiti.“ (72) Človek ni sam svoj dokaz, ker ni dokaz nikogar. Toda živeti mora tako, kakor da bi hotel to postati, kar pomeni: živeti moram tako, da mi nič od zunaj ne pomiri moje vesti; nobeni večnostni razlogi, nobena „objektivnost“, nič. Živeti moram tako, kakor da bi bil „nenehni sodni dan“ (73) zgodovine. Drugega sredstva nimam in ga ne smem uporabiti.

Živeti moram prav kot pričevalec paradokсне (usodne in zgodovinske) resnice. Prav vztrajanje v tej paradoksnosti človekovega prebivanja razgrne Kocbeku spoznanje, da je nespoštovanje smrti začetek nihilizma. Ali drugače: samo-zastavitev lastnega življenja v svetem narodnem boju je blažena krivda, uboj nemočnega, brez samo-tveganja, je nespoštovanje smrti in kot tako nihilizem.

„Zahrbtno in brezumno likvidiranje“ tisočev ljudi po vojni za meje svetosti ne ve ali noče vedeti. Takšnega početja zato ni mogoče oceniti drugače kakor zločin nad narodom, pa naj ga je storil kdor koli — in v imenu česar koli.

70 Listina, str. 39.

71 Listina, str. 40.

72 Prav tam.

73 Listina, str. 54.

Kdo so bili kaznovanci-maščevalci sicer nedvomne belogardistične krivde? Ne vemo. Kako so vzeli nase svoj greh? Ne vemo. Kako so doživeli svoje lastno človeško očiščenje? Ali so ga sploh doživeli — ali pa tega niso doživeli in svoj greh utemeljujejo, „opravičujejo“ z novimi grehi zoper bližnjika? Si pilatsko umivajo roke, kakor da krvi sploh ni bilo? Kakor da poboja sploh ni bilo? Kakor da umor zločinca sploh — ne šteje?

O zločinu govorim; zločin nad zločincem je tudi zločin!

Hej, kaj se dogaja s teboj? „Prebudi se in se zavej!“ Kaj ne čutiš, da se sredi tvoje svete jeze nad zločinom na Rogu poraja sovraštvo, ki izreka neusmiljeno in brezprizivno sodbo nad izvrševalci tega dejanja?

Mar se ti sredi usmiljenja s temi žrtvami in sredi obžalovanja njihovega trpljenja ne koti sovraštvo in klic k izravnavi krivice, ki je bila storjena nad njimi?

Mojbog, mar v usmiljenju in objokovanju ne spočenjam v sebi nevarnega sovraštva zoper te samozvance zgodovine, ki so vzeli v roke smrt maščevalko?

Mar se v meni ne poraja nova zgodba — a ista, ista, kakor jo opisujem in obsojam?

Kdo sem, da bi obsojala? Kdo sem, da bi delila pravico in resnico na levo in na desno, odločala o tem, kaj je zločin in kaj je kazen, kaj dobro in kaj je zlo; kaj je kaj?

Mar tudi mene ne razganja ohola samozavest gotovega védenja; sovraštvo smrtno nevarne Resnice?

Kdo sem, da smem obsojati dejanja tistih ljudi, ki so za sveto stvar domovine žrtvovali svojo vest v svetem prepričanju, da delajo prav?! Ki so vzeli ne le v svoje roke, temveč nase usodo naroda-subjekta na njegovi poti v samo-osvoboditev? Ki so zavestno in radostno dali svojo nedolžnost zgodovini, NAM!, si okrvavili roke in bili pripravljeni tudi umreti? Maščevalci na Rogu — in borci za svobodo — to so vendar eni in isti ljudje!

In navsezadnje, kaj pa jaz vem o njihovih nočeh, o tem kako nosijo svojo krivdo, svojo veliko krivdo? Kaj vem kako so sami s seboj, kaj vem o tem, kaj pomeni resnično biti kriv in ne imeti božje moči, da bi jo pre-klical, od-poklical, zbrisal? Kaj vem o tej strašni človeški nemočnosti zbuditi se tako zelo, tako zares, da bi kot grde sanje, kot črna mora odšla sama resničnost v neresničnost, v ne-dogodeno?! Da bi je sploh ne bilo, krivde, nikoli in nikdar! Da bi resničnost postala neresnična! Da bi se srečno zbudil iz teme v svetel dan — brez strahote, ki so si jo naložili — za vse nas.

Zame.

KDO SEM? Mojbog, kaj počnem?

Kaj počnem In čemu to počnem? — Ne vem.

Hvala Bogu, prišlo je rojstvo; globoko v srcu se je spočel sram in se mi toplo razlil po telesu.

Nevarnost je zdajle mimo.

„Pojdi od mene skušnjavec, moderni in zviti hinavec!“ Pojdi od mene **sovrašтво vsevednosti**. „Ti si satan modernega časa!“

Prišlo je očiščenje! O, koliko poti sem prehodila do tega rojstva, če bi vedeli! Lahko je očitati in prelagati krivdo na druga ramena in na drugo vest — koliko težje pa je ljubiti in — deležiti!

Milost je prišla: očiščenje je prihajalo. In krivda je prihajala.

Prišla so neogibna vprašanja:

Bi ti, če bi bila na mestu tistega, ki je takrat jemal nase odločitev o usodi naroda, ravnala drugače?

Jasno, da bi!

Bi.

Prepričana sem, da bi!

Upam, da bi.

O bog, ne vem!

Že samo s tem odgovorom sem si naložila ta greh na svojo vest, greh, ki je bil že zdavnaj storjen na Rogu.

Kajti — to je glavno:

naše življenje je lepo in srečno

— četudi žrtvovanih — maščevanih ni

— in morda tudi zato, **KER** jih ni!

Ne le takrat, ko še nisem vedela za ta zločin, tudi sedaj, ko zanj vem, živim, kakor da se ni nič zgodilo.

Ne vem, zakaj je to tako.

Ne morem ločiti dobrega od zlega. Ne vem. Ne vem.

Zakaj ne vem?

Zato, ker ne morem stopiti na mesto drugega. Zgodovinske situacije so v bistvu enkratne in neponovljive.

Nedoumljive.

V tem imajo svoje lastno dostojanstvo. In svojo krivdo **IN** svojo nedolžnost.

Zato si moram pošteno odgovoriti: **NE VEM**. Ne smem izrekatih dokončnih obsodb in očitkov o nečem le zato, ker je bila takšna odločitev meni prihranjena po nedoumljivi milosti, temveč zato, ker ne morem vedeti. Nisem Bog. Konec koncev — ne vem.

Ne vem — to pa ne pomeni, da menim, da je bilo **prav**, da so bili pobiti moji bratje. Odločitev o tem, ali je bilo **prav** ali ni bilo **prav**, je dosti prekratka, preveč jasna, samoumevna, mrzla in cinična, da bi mogla biti zavezujoča. **NE!** Morem in **SEM** tisočkrat prepričana, sama zase, da ne bi storila tega zločina — toda nemožnost stopiti na mesto določene osebnegodovinske odločitve, mi narekuje, da **NE SMEM** s sovraštvom absolutnega spravevalca soditi o nečem, kar se je zbralo na tem mestu v zlokobno odločitev. In če bi tako sodila, bi svetoskrunsko posegala v bližnjikovo življenje.

Petnajst tisočkrat morem stehitati svoj odgovor in si vselej odgovoriti:

ne, ne bi dala pobiti svojih bratov, rajši bi sama stopila na žrtveni oltar — toda nemožnost stopiti na oltar, na mesto, tistih, ki so odločali in tistih, ki so pobijali, mi odvzame to božjo pravico brezprizivne sodbe in obsodbe.

Na mesto drugega ni mogoče stopiti, pa tudi odpraviti, preklicati drugega ne morem. Ker nisem Bog. Jaz nisem ne Bog ne ti, in ti nisi ne jaz ne Bog. Med tabo in mano je razpor, ki šele tebe in mene dopušča v svoji enkratnosti.

In za-vezi.

Med mano in tabo se godi svet(o).

Še manj je mogoče stopiti na mesto bližnjika, ki je odšel od nas. Če tudi bi zanj umrl bi umrl le sam, namesto drugega nikoli. Vsakdo zaseda samó svoje mesto. Bližnjik, ki je odšel, je na svoj način prebival človekovo skrivnost. Nikoli več ne bo nikogar, ki bi tako živel in umiral, kakor on; ki bi bil on. To mesto je z njegovim odhodom izpraznjeno; to prazno mesto je vez, je rana sveta, ki kliče brez besed v zbranost pred nedoumljivo človeško usodo. To mesto mora ostati prazno, kar pomeni, da ni nobene utemeljitve za smrt — in nobenega opravičila, „osmislitve“ za nasilno smrt. Nobenega.

To prazno mesto je mesto mrtvega Boga.

To je to mesto, mesto svetega.

To mesto je nenadomestljivo. Mesto smrti. Neslišni krik od zemlje do neba. Čistina no-do-loče-nega, razprtost skrivnosti.

Tega mesta ne sme zasesti nihče in nič, kar bi se oklicevalo za Boga oziroma za Resnico; takšni nadomestki so surogati, ki vodijo v zločin.

Mesta drugega, mesta Boga ni mogoče zasesti in celo delati se, da si kakor Bog, se je izkazalo za zločin in cinično apologijo zločina. To pomeni: ni ga stojišča na zemlji, od koder bi se človek — kot smrtnik — smel vesti, kakor da ima v rokah skrivnost življenja, kakor da mu je od Boga dana Resnica, s katero bi sodil in brezprizivno jemal bližnjiku pravico do njegove izvirne smrti.

In ni ga stojišča, od koder bi bilo mogoče opravičevati takšne postopke kot u-pravičene, kot nujne takó, da bi ta Nujnost zasedla izpraznjeno mesto žrtvovanega. Noben razlog, nobeno opravičilo, t.j. nihče ne more vrniti mrtvecu življenja. Le če bi to mogel, bi bila zamenjava enakovredna. Nobenega Razloga, Smisla ni, ki bi mogel nadomestiti živega človeka.

In prav tako ni stojišča, od koder bi smel človek kot smrtnik jemati mrtvemu ali živemu dostojanstvo njegove enkratne življenjske situacije in iz nje izvirajoče odločitve. Kdor tako sodi, sodi kakor Bog.

Zato mora to mesto ostati izpraznjeno; nič/el/na točka, od katere smo vsi enako oddaljeni, in vsi enako blizu.

Otroci skrivnosti.

To — nezasedeno mesto — je mesto odsotnosti drugega (Boga) ki kot prazno mesto šele priklicuje smrtnika, da prizna grozo nedoumljivosti pre-bivanja; skrivnost, pred katero sklanjam glavo ne kot hlapec ali dekla

in ne kot gospodar pred še višjim gospodarjem, temveč kot človek, kot ženska, v strahospoštovanju pred skrivnostjo življenja.

Nespoštovanje smrti je zato začetek nihilizma.

Vsa človekova samogotovost, samogotovost vedenja, se zato ne končuje v spoznanju: vem torej sem, temveč: ne vem, **takó** sem. To seveda ne pomeni, da ne vem ne kod ne kam, temveč da je vse moje vedenje „utemeljeno“ na temeljnem ne-vedenju. Poslednjega vedenja „nimam“. Samota je moj sosed. Dokončne — v Bogu — utemeljitve, osmislitve nimam ne za svoje postopke ne za postopke drugega. S tem seveda tudi orožja nimam za dokončne obsodbe. Ne bom jemala smrti v svoje roke, ker tega ne smem. — Odkod mi to spoznanje? Ne vem.

Ta „ne vem“ pa ni le odprtost za skrivnost, temveč je obenem tudi temelj moje lastne krivde. Ne vem — in vendar in vendar odločam, sodim, govorim, živim. Jemljem nase svojo lastno blaženo krivdo.

Ta „ne vem“ je mesto groze. Mesta tistega, ki je na Rogu moril, ne morem zasesti, zato moram dopustiti nedoumljivost takratne odločitve — četudi vidim, da je zločinska, da je **grozna**, nepreklicna — prav kot **nedoumljivost** človeških osebni h odločitev na križišču, na mestu usodne in zgodovinske resnice.

In končno, ta „ne vem“, s katerim upogibam koleno pred svojo lastno človeško končnostjo, je tisto, kar me druži nazaj in naprej v človeško skupnost, ki iz same sebe in sredi sebe poraja **mesto** nedotakljivosti, **mesto svetosti**.

O moj bog, nisem Bog, in Tebe ni, in da ne zgrmimo v prepad nazaj in da se ne nagnemo v prepad naprej, se čvrsto primimo za roke, se strnimo v „čarni ris“, morda bomo zmogli iz sebe — ljubezen.

Ljubezen?

Ljubezen.

Zakaj samo kolikor si priznam: **ne vem**, toliko se odrekam sovražnega in brezprizivnega obsojanja nad izvršilci tega poboja — toliko si tudi nalamam krivdo za ta pobj. Kolikor ga vzamem nase, toliko ga jemljem tistim, ki so ga zagrešili. In toliko tudi ponujam bližnjiku svojo roko in ljubezen in odvezo. Vsakemu bližnjiku. Nisem le dedič prestanega trpljenja na Rogu, ampak tudi poboja, ki ga je storil maščevalec — moj bližnjik. Je moril iz sovraštva? je moril iz ljubezni? **NE VIEM!** Kje je meja med ljubeznijo in sovraštvom? **NE VEM.**

Tako je prišlo očiščenje.

Očiščenje je samo-očiščenje.

In kaj zdaj?

Mar pobj na Rogu sploh ni zločin? Mar se boš šla apologeta tega dejanja?

NE!

Nasprotno!

Pobj domobrancev na Rogu šele zdaj zares vidim kot **tragiko** zločina naroda samega nad samim seboj! Kot greh zoper bližnjika. Šele

zdaj morem tako scela, iz vse svoje biti — zavedajoč se svoje krivde — odgovoriti: **Zločin je bil!** In šele zdaj ga morem vzeti nase. S tem in samo s tem dajem obenem svojo obsodbo — in obenem zmorem tudi njegovo dopustitev, t.j. dopustitev tistega, ki je bil žrtvovan, in tistega, ki je žrtev dokončal.

In šele zdaj uvidim ta zločin kot istočasno ustanovitev novega začetka, kakor pravi Kocbek: „greh ni le izraz moralnega konca, temveč tudi mogočnost novega začetka,..“ (74) (Sledi)

74 Listina, str. 286.

NAŠI MOŽJE

STANE PLEŠKO – 65 letnik

Življenjski mejniki naših članov mnogokrat prav radi zdrsiijo mimo nas. Bog sam ve, koliko smo jih že prezrli. Le golemu naključju se imamo zahvaliti za novico, da je naš Stane — zgodovinski referent TABORA ZDSPB — letos dopolnil 65 let.

Rodil se je v lepem mesecu maju leta 1923 na Dobrovi pri Ljubljani. Frezskrbna otroška leta so hitro minila. Komaj se je kot mladenič zavedel življenja, so se začeli zgrinjati nad našo domovino temni oblaki. Pošteno vzgojen, je znal ločiti dobro od zla. Zato se je brž odločil, kje je njegovo mesto, ko so komunisti pod krinko Osvobodilne fronte začeli pobijati ugledne in poštene Slovence. Brez obotavljanja je stopil v protikomunistične vrste. Usoda je hotela, da je odšel z domobranci preko Ljubelja v svobodo, a le za kratek čas. Vetrinjska tragedija tudi njemu ni prizanesla. Grof Nikolaj Tolstoj omenja našega Staneta na 206. strani svoje knjige *The Minister and the Massacres*, da so ga Angleži 28. maja 1945 izročili Titovim partizanom in da se mu je 19. junija posrečilo uiti iz škofovih zavodov v šentvidu nad Ljubljano. Po treh letih skrivanja se je končno prebil v Avstrijo, odkoder je leta 1952 emigriral v Kanado, kjer sta si z ženo Anico, roj. Šifrer, v Torontu ustvarila svoj dom; in Bog ju je obdaril s tremi sinovi in dvema hčerkama.

Nedavno je stopil v pokoj, toda naložil si je toliko dela da počival ne bo. Kot zgodovinski referent TABOR-a ZDSPB zbira dokumente in gradivo, kar bo bodočim nepristranskim zgodovinarjem zelo dobrodošlo. S svojo pesniško navdahnjeno pisano besedo pa nam že leta in leta nudi dobro branje, ki ga vsi z veseljem prebiramo.

Dragi Stane! Vsi tvoji prijatelji in sodelavci ti k tvojemu življenjskemu jubileju isreno čestitamo in ti iz srca želimo še mnogo, mnogo zadovoljnih in plodnih let.

Bog te živi!

- O - T

IVAN PALČIČ – 65 letnik

Kdo bi mu jih prisodil? Pa je le res! V Kočevju je zagledal luč sveta v maju leta 1923 Otroška leta so kot blisk zdrsula mimo njega in vojna vihra tudi njemu ni prizanesla. Brž ko je spoznal nakane Osvobodilne fronte, je vstopil v vrste protikomunističnih borcev in z domobranci odšel preko Ljubelja na Koroško, odkoder je leta 1948 emigriral v Kanado. Prva leta v tujini niso bila rožnata. Dolgo, hudo in nevarno bolezen je premagal in hlapčevsko delo v gozdu je zaradi svoje sposobnosti kaj kmalu zamenjal z odgovornim mestom v pisarni v eni hamiltonskih jeklarn, katerega je obdržal vse do svoje upokojitve.

S svojo življenjsko družico Marijo roj. Pintar — poročila sta se v Kanadi — sta si ustvarila lepo družino. Štiri hčerke in sin — vsi so danes že preskrbljeni za življenje — so jima v ponos. Res je, da sedaj kot upokojenec uživa sadove svojega dela, toda še vedno je zelo aktiven protikomunistični borec. Že nekaj let hvalevredno upravlja blagajno TABOR-a ZDSPB in hkrati vrši tudi funkcijo organizacijskega tajnika. Lani je na željo grofa Nikolaja Tolstoja, ki je s svojo knjigo Minister in pokoli, s katero je razkril Vetrinjsko tragedijo, v svetu vzdignil veliko prahu, sprejel zelo odgovorno mesto kot Trustee of the Appeal za Slovence v znani tožbi, ki jo je lord Aldington naperil proti Tolstoju in Nigel Wattsu. Darovi vseh Slovencev za Tolstojev obrambni sklad se stekajo k Ivanu, ki je z grofom Tolstojem v stalnih stikih.

Z velikim idealizmom in požrtvovalnostjo Ivan dela na vseh zgoraj omenjenih področjih, ki zahtevajo veliko vestnost in ogromno časa, za kar smo mu izredno hvaležni. K Tvojemu življenjskemu jubileju Ti vsi Tvoji sodelavci iskreno čestitamo in Ti želimo še veliko let med nami.

Bog Te živi!

M. P.

FRANCE GRČAR – 75 letnik

29. oktobra 1988 je v Clevelandu dopolnil 75 let soborec France Grčar.

Naš France je imel težko življenjsko pot. Ko je imel šele pet let, mu je umrl oče. Posvetil se je obdelavi zemlje, a ko so se pojavili komunisti, je odločno stopil k vaškim stražarjem. Ob kapitulaciji Italije se je zatekel v Turjak, kjer se je čudežno rešil. Pri domobranci se je izkazal kot odličen borec v udarnem bataljonu. Iz Vetrinjskega taborišča je z drugimi 50 domobranci pobegnil in šel h kmetom na delo.

Bil je med prvimi, ki so se iz Avstrije preselili v ZDA, v Cleveland. Pozneje je iz domovine dobil še ženo, dva sina in hčerko Marijo. Oba sina in hčerka že imajo svoje družine in domove.

Žalostna usoda je hotela, da je France Grčar že nekaj let bolan in na bolniškem vozičku. Ima pa skrbno ženo Francko in dobre otroke, ki so mu v pomoč in veselje. Pisec teh vrstic ga večkrat obišeče, saj je spoštovanja vreden, ker je bil vedno in v vsakem času borec za pravo svobodo našega naroda.

Želim mu v svojem in v imenu ostalih številnih prijateljev in soborcev vse najboljše k njegovemu rojstnemu dnevu in Bog naj ga varje še dolgo let!

Jože Vrtačnik

Senator FRANK j. LAUSCHE 93 letnik

14. novembra 1895 se je rodil v Clevelandu, Ohio, sin slovenskih staršev Frank j. Lausche, ki je pozneje v ameriški politični javnosti zavzemal zavidljiva mesta. Bil je župan mesta Cleveland, nato guverner in senator.

Frank Lausche je velik mož, prepričan antikomunist, zato smo vsi Slovenci nanj zelo ponosni in hvaležni za vse, kar nam je dobrega storil.

Senatorju Lauschetu želi Tabor za njegov 93 rojstni dan vse najboljše, da bi ga dobri Bog ohranil zdravega še v bodoče!

IZ DRUŠTEV

Florijan Slak

„NA TISTO TIHO DOMOVANJE...“

Vsakoletna Spominska proslava, ki jo priredi domobranska organizacija Tabor SPB na Orlovem vrhu Slovenske pristave pri Clevelandu, se je vršila 18.—19. junija t. l.

Letošnji program je bil posvečen 43. obletnici Vetrinja in 45. obletnici ustanovitve Slovenskega domobranstva. Lep sobotni spored pod vodstvom g. Milana Dolinarja je lepo potekel. „Fantje na vasi“ so krasno zapeli nekaj pesmi. Glavni govornik g. Stane Pleško se je med drugim spomnil tudi Turjaka in Grčaric, katerih posledica je bila ustanovitev Slov. domobranstva. Snov bi za boljše razumevanje tedanjega časa gotovo zahtevala zelo dolgo študijo, iz katere bi naravno morali iziti sicer vsekoli pozabljeni ljudje — živi ali mrtvi —, ki so v tistih groznih dneh reševali življenja, kakor so pač zahtevale okoliščine in kraji dogodkov. Med te ljudi prav gotovo tudi spada naš predsednik g. dr. Ludvik Kolman.

Čudim se, da se ga javno ne spominja nihče od tistih, ki jim je reševal življenja, ko so bili zajeti kot partizanski prisilni mobiliziranci po

italijanski kapitulaciji po 8. septembru 1943 in po padcu Turjaka, Grčaric, Vel. Osolnika itd., bili poslani na Notranjsko (v sklopu Tomšičeve brigade), zajeti od Nemcev in čakali, da jih Nemci postrelijo (takih slučajev je bilo zelo veliko) ali v najboljšem primeru pošljejo v Dachau. Na stotine teh ljudi je rešil, pa do danes še nisem videl ene same javne zahvale tistih, nekaterih še živečih celo v emigraciji. Vsekakor bi mislil, da je treba dati javno priznanje tistim, ki so reševali narod, katerega so drugi poslali v obup; po vetrinjski tragediji pa so se — kot Črtomir pri slapu Savice — prekrstili in dezertirali!

Pri sobotnem programu je bila zelo vidna skupina obiskovalcev iz oddaljenih krajev Združenih držav in Kanade. Med nami so bili tudi obiskovalci iz Slovenije, Avstralije, Argentine in drugod. Zlasti tisti, ki so bili prvič na proslavi in Orlovem vrhu, so bili presenečeni.

V nedeljo je pri spominski kapelici maševal kot običajno g. župnik France Kosem iz vrst najmlajših beguncev. V svoji navdušeni pridigi v slovenščini in angleščini je odlično povezal smisel svojega govora z življenjsko in našo stvarnostjo. Človek bi pričakoval, da bo ob 45. obletnici Turjaka somaševal kateri izmed preživelih borcev Turjaka, katerim je rešil življenje njihov poklic, ki je bil LIKVIDATORJEM TURJAŠKIH BORCEV TAKO STRAŠNO POLITIČNO POTREBEN, DA SO PUSTILI CELO PRI ŽIVLJENJU NJIHOVE VODITELJE, MEDTEM KO SO POBILI TISTE, KI SO NJIM SLEDILI... Ironija vseh ironij našega časa!

Nova zanimivost na letošnji proslavi je bil kip domobranca na straži ob beli steni z imeni komunističnih morišč v Sloveniji. Vsekakor odlična zamisel in izvedba vsem poznanega g. Poldeta Omahna, čigar delo so Bela stena, križ in znamenje, ki te pozdravi v ovinku pred Orlovim vrhom tako, da obiskovalec takoj čuti, da je to košček domovine, tudi tiste, ki jo doma zanikajo. Vojak, domobranec stoji na straži ob spomeniku; edinem na svetu v tem in takem pomenu. Za nas je to nekaj najbolj doživetega, saj končno predstavlja našo preteklost in življenje.

Po končani maši se je predsednik Tabora SPD v Clevelandu in rešene iz groba v Kočevskem Rogu g. Milan Zajec vsem zahvalil za udeležbo. Poimensko je imenoval kraje iz ZD in Kanade ter goste iz Slovenije, Avstralije, Argentine itd. Izrecno se je zahvalil g. Poldetu Omahnu, ki je s svojo umetniško ustvaritvijo kipa domobranca dal proslavi svojo pomembnost.

Končno je še navzoče nagovoril predsednik Tabora ZDSPB g. dr. Ludvik Kolman, ki ni uporabljal zvočnika. S svojim močnim glasom, kot da govori svojim 700 domobrancem na Notranjskem, kjer še ni bilo zvočnikov, je bil njegov lep govor popolnoma razumljiv. In kar je bilo še posebno razveseljivo, je da govorov ni motilo razgovarjanje med navzočo publiko, kar je običajno grda slovenska navada.

Med sv. mašo je lepo pel pevski zbor pod vodstvom g. Rudija Kneza. Za zaključek je s pevskim zborom občinstvo zapelo domobransko: „Oče, mati...!“

Ob 43. obletnici Vetrinja pač vidimo, da čas zahteva svoje. Ko gledamo množico, pogrešamo veliko starih znancev, ki so že odšli v večnost. Smo kakor Izraelci, ki so tavalj 40 let po puščavi iz odhoda iz egiptovskega suženjstva. Njihov Mojzes je šel na goro, kjer je dobil 10 zapovedi. In ko se je vrnil, je njegovo ljudstvo častilo zlato tele... Tudi naš Mojzes je šel na „goro“, pa se ni več vrnil. Njegovi učenci pa so obdržali svoj „simbol“ — zlatega teleta...

Stane Pleško

BODIMO PRIČE

Govor na Spominski proslavi, Geneva, Ohio 1988

Vsako leto, ko se zberemo tu na Orlovem vrhu, imam občutek, da se dvignemo iz časa vsakodnevnih skrbi in različnih gledanj ter s širokih asfaltiranih cest spet stopimo na mehke steze slovenskih polj, kjer smo bili doma. Lahko bi napisal tisoč zgodb, ali na platno vrgel na stotine pokrajinskih motivov, pa bi vse skupaj ne objelo tistega, kar vsakdo od nas čuti nočoj.

Spet vstajajo spomini, tako polni in živi, kot da je v njih vera, upanje in ljubezen... vse, kar nam je v tistih dneh še ostalo. Drevje ob poti, globoka grapa za lopo, ob dvorani travnik, v ozadju pa temni gozdovi — so kakor daljnji odsev naših vasi. Večer šumi pesem tistih nepozabnih večerov in v mrak trosi neizpete melodije o sreči, o mladih upih in načrtih, o zori, ki pride... Pa so iz naroda vstali krivi preroki in prižgali tisti strašni ogenj, ki mu pravimo revolucija. Revolucija pomeni, da je vse staro zanič, zato je treba vse podreti in na razvalinah začeti graditi nov red, največkrat z lažjo, krajo, ognjem, mečem in krvjo. Vse to je bil naš delež; morda je bilo še huje zato, ker smo veljali za veren, pošten in miroljuben narod, zato na revolucijo notranje nismo bili pripravljeni.

Toda udarilo je in v naše narodno telo zadalo tako globoke rane, da se ne bodo nikoli zacelile. Spomini! Leto za letom se vračajo in mi se tihi in mehki mudimo v njih. Nekateri nas ne razumejo, ker tistega časa sami niso nikoli razumeli; pomilujejo nas, češ da živimo samo še od spominov in da je to vse, kar nam je od naše borbe še ostalo, vse drugo pa je propadlo, ker smo bili na napačni poti. Dobro vem, da tako govorjenje ni izraz kakšne bratovske skrbi za nas, tudi ni prepričanje, da za temi spomini ni zgodovinskih dejstev... tako govore tisti, ki se spominov sami boje. Mi pa se leto za letom spoštljivo vračamo vanje, ker spomini so zgodovina, v njih je prikaz naše dobe in ljudi, ki so takrat živeli, trpeli in umirali; v spominih je neponarejena resnica.

Ni važno, katero obletnico obhajamo, važno je, da določeni dogodek

v nas spet poživi idejo, ki je gorela v tistih dneh groze in ki je bila vredna, da jih je iz našega naroda zanjo toliko padlo. Pred nekaj leti se je zato bilo že bati, da bo pod vplivom okolja in časa treba malo popustiti, se vdati v usodo in stopiti v korak s svetom. Bog pa je hotel, da je grof Nikolaj Tolstoj prav takrat naš pravični boj in našo tragedijo svetu prikazal v taki luči, da je dobila nove dimenzije in tako moralno vrednost, da na odstopanje ni mogoče več misliti. Boj za resnični prikaz zlagane komunistične revolucije gre naprej do končne zmage pa naj bo 40, 45 ali 50 let, vse dokler naša domovina ne bo spet prosta morilcev, ki so jo pahnili v sužnost 20. stoletja. Prepričan sem, da bo vsak od nas storil vse, da bo žrtev naših ljudi svetu prikazana v vsej veličini.

Temu mora služiti tudi današnja proslava. Če kaj, morajo biti naše proslave vsako leto lepše, vsebinsko bolj globoke, posebno še zdaj, ko je v domovini že marsikaj priznано, čeprav resnica o satanskih mučenjih in morijah ne bo nikoli razodeta. Na nas je, da govorimo namesto pomorjenih, in svetu izpričamo resnico o njihovi veliki žrtvi. Kot vidimo, ob spominski plošči je kip domobranca, ki ga je naredil naš član Polde Omahen, ki bo marsikomu od nas tiho marsikaj spregovoril. Hvala ti, Polde!

Letošnja proslava je posvečena spomenu 45. obletnice padca Grčarič in Turjaka, in ustanovitvi Slovenskega domobranstva. Dolgo je že od tistih septembrskih dni leta 1943. Desetega septembra 1943 je v vasi Grčarice padel cvet poštene liberalne mladine — Dolenjski četniški odred. Partizani so jim obljubljali amnestijo, takoj po predaji pa so začeli s streljanjem, jih v „kočevskem procesu“ nekaj obsodili na smrt, druge pa skrivaj pobili v Mozlju in Jelendolu; vsega skupaj kakih dvesto.

Tedaj se je začela koncentracija VS v grad Turjak. 12. septembra je bila v glavnem končana. Do srede 15. septembra je bil še mogoč izpad iz gradu, potem pa nič več, ker so ga partizani z laško pomočjo obkolili in ga začeli napadati. Kakšnih 750 branilcev se je junaško borilo in odbijalo napade, trdno prepričani, da bo Turjak postal slovenski Alcazar. Motili so se. Puške in mitraljezi niso bili kos topovom, oklopnikom in tankom, katere so upravljali italijanski vojaki in oficirji. Sledila so pogajanja in premirja, kar pa je bila samo prevara, da so partizani med tem približali topove in stisnili obroč. Potem je bil boj vsak dan hujši. Debele grajske stene so se rušile in podirale, začelo je zmanjkovati vode, vnemala se je streha, ranjenec je bilo vedno več. Nazadnje je prišel izdajalec Prajer, ki je iz stolpa vrgel vrvi, na katere so partizani privezali lestev in po njej prilezli v grad. Treba je bilo samo še reči: Predajte se! Obljubljam amnestijo vsem, tudi poveljnikom! Branilci so vedeli, da imajo opravka z ljudmi, ki še nikoli niso držali dane besede, zato je od stražarja do stražarja mrmraje šla prisega: „Če bo sovražnik — naš brat, tudi zdaj prelomil dano obljubo, tedaj prisegamo pri vsemogočnem Bogu, da se bomo tisti, ki bomo ostali živi, kot eden spet dvignili in nadaljevali boj proti verolomnemu sovražniku in ne bomo nikoli več verjeli njegovi besedi. Borci Turjaka — ali prisegate?“ „Prisegamo!“ je zadonelo od vseh strani.

Tako je Turjak padel... 19. septembra 1943, ob 1.20 popoldne. Izo-
besili so dve beli zastavi, eno na dvorišče, drugo na zunanjo stran obzidja.
Sledilo je zasramovanje, pretepanje, vezanje z bodočo žico in streljanje.
V Laščah so takoj ustrelili 9 organizatorjev, trije pa so jim ušli. Drugo
jutro pa je partizanski komandant Daki osebno postrelil 28 ranjencev, zve-
čer so jih v Laščah ustrelili nadaljnjih 60. Sledil je teaterski „kočevski
proces“, na katerem so jih za svetovno javnost obsodili 16, skrivaj pa po-
bili na stotine.

Tako je Turjak postal prva večja postaja naše narodne tragedije. Kaj
je vzrok, da je do tega prišlo? Ali so bili naši fantje manj hrabri kot
partizani? Ali niso šli od zmage do zmage, da so morali partizani vedno
samo bežati? Poleg tega je bilo stražarjev blizu 8000, rdečih pa nekaj nad
2000, torej v razmerju 4:1. Nerad rečem, da v veliki meri tudi za Turjak
drži: fantje so storili svojo dolžnost, odpovedalo pa je vodstvo... Utrje-
vanje Grčaric je bila taktična neumnost, koncentracija na Turjak pa nedo-
pustna vojaška napaka. Še veliko bolj usodno je bilo, ker so dogodki našli
vojaško vodstvo nepripravljeno, čeprav se je prej govorilo o zvezah, o taj-
ni reorganizaciji, o zapečatenih kuvertah in podobnem, ob laški kapitulaci-
ji pa iz vsega ni bilo nič. Najbolj usodno je bilo, ker poveljnika ni bilo
na teren. Zakaj ni odšel? Za to so različna ugibanja. Še najbolj verjetna je
domneva, da je v koncentraciji že vnaprej tako jasno videl poraz, da je
odklonil, potem ko je hotel z vojaškega stališča koncentracijo preprečiti,
a je imel vezane roke; preglasovali so ga. Brez njega je takoj nastala kri-
za poveljstva, vsaka skupina je vlekla svoj strankarski voz, narod pa je s
krvjo plačeval greh needinosti in političnih ambicij.

Tudi o Turjaku še ni bila izgovorjena zadnja beseda. Le kako je bilo
mogoče, da je več kot polovica vojaštva obrnila Turjaku hrbet in z Zapo-
toka v neredu bežala proti Ljubljani? In tudi: zakaj ni bilo nobenega po-
skusa dobiti pomoč? Ali je bilo kaj takega res nemogoče? Neko zanesljivo
poročilo pravi, da je bila pomoč ponujena, toda — odklonjena... Zakaj?...
Tako je Turjak padel po naši lastni krivdi. In še več: odgovorni smo tudi
za posledice tega razdejanja. Če bi bili takrat partizani razbiti, bi Anglo-
Amerikanci dvakrat pomislili, koga bodo podprli, in bi bil izid vojne in po-
litične situacije v Jugoslaviji gotovo popolnoma drugačen. Kdor ve dru-
gače, naj pride na plan...

Za padeč Turjaka je narod zvedel zelo malo. Tudi v tem pogledu je
organizacija popolnoma odpovedala. Legija smrti, ki je takrat štela kakih
1.500 mož, o koncentraciji ni bila obveščena, zato se je začela zbirati v No-
vem mestu in tam čakala povelja iz Ljubljane. Tega seveda ni bilo. Italijani
so jih hoteli z zvijačo razorožiti in predati partizanom. Ko je kapetan Vule
Rupnik za to zvedel, je po kratkem posvetu z vodilnimi oficirji skozi laški
obroč naredil izpad proti Zameškem, kjer je razbil napadajoče partizanske
brigade in tako vsaj zase rešil situacijo. Tako je Legija postala eden od
treh stebrov nove Slovenske narodne vojske, Slovenskega domobranstva.
Drugi tak steber so bile posadke VS na Notranjskem, katere je kapetan

Za letošnje domobransko spominsko proslavo na Orlovem vrhu Slovenske pristave v Genevi, Cleveland, je bil postavljen kip domobranca na straži.

Ta odlična zamisel in izvedba je delo g. Poldeta Omahna.

Ludvik Kolman zbiral v Borovnici in na Vrhniki, potem ko je prej vse uredil z Nemci, da so fantje lahko ostali na svojih postojankah. Tretji stebler pa je bil bataljon legionarjev pod poveljstvom kapetana Dejana Suvajdžića, ki se je takrat mudil v Ljubljani. Te tri skupine so postale jedro Slovenskega domobranstva, ki je bilo ustanovljeno 24. septembra 1943, takorekoč iz ostankov VS, ki so kljub toliki premoči tako klavrno končale. Ime samo pove vse: dom braniti... Kaj bolj vzvišenega si niti danes ne

moremo misliti, kaj je pomenilo v tistih dneh strahu in groze, more razumeti samo tisti, ki je doživel čas ob laški kapitulaciji. Zdaj se marsikaj sliši o tajni organizaciji domobranstva, toda vse ni do pike točno. Glavno težo je nosil general Leon Rupnik, ki je prevzel mesto predsednika Pokrajinske uprave z besedami: „Vojak sem! Domovina me kliče. Tukaj sem!“ Zavedal se je, kako usoden korak je s tem naredil, toda ljubezen do naroda in domovine zanj ni bila prazna beseda. Kot oče Slovenskega domobranstva je na razvalinah in grobovih zbral prvo Slovensko narodno vojsko, ki je do konca vojne naše vasi skoraj popolnoma očistila komunističnih razbojnikov; toda zaradi slepote in izdaje zapadnih zaveznikov je bila izdana in vrnjena iz Vetrinja kot klavna živina. Dobrih osemnajst mesecev po ustanovitvi je bila vsa vojska brez sodbe poklana. Ponovila se je tragedija Turjaka, samo v neprimerno strašnejši obliki, imenovana vetrinjska tragedija. Vse so uničili in zdrobili v prah, samo upanja in ideje v resnično svobodo v narodu niso ubili, ker se teh ubiti ne da. Z lažjo in prevaro bi komunisti s pomočjo raznih zaveznikov lahko tudi zmagali proti volji naroda, a ko so narod brez sodbe obsodili na smrt, so si napisali svoj konec. 40 dolgih let tega niso verjeli, danes pa že spoznavajo, da na grobovih ni miru, ne svobode, ne bodočnosti. Bodimo ponosni, da smo sinovi in hčere tako izbičanega naroda, predvsem pa bodimo priče, ki bomo svetu povedali resnico o revoluciji in veliki žrtvi naših bratov in sestra.

OBČNI ZBOR TABORA ZDSPB

3. septembra 1988 je bil občni zbor Tabora ZDSPB na Slovenski pristavi pri Genevi, Ohio. Na letošnjem občnem zboru ni bilo volitev, ker je glavni odbor izvoljen za dobo dveh let. Udeležba je bila zelo zadovoljiva, če vzamemo v poštev, da je to edini čas, ki imamo isti praznik (Delavski dan) v ZDA in Kanadi, in ljudje imajo vsemogoče obveznosti kot stavbe, izleti, potovanja itd.

Občni zbor je bil zastopan z delegati iz ZDA, Kanade in Argentine, ter pismeno od drugod. Pojasnjeno je bilo delovanje krajevnih društev; finančno stanje organizacije in glasila „Tabor“, ki je brez običajnih finančnih problemov. Težko je najti organizacijo takega obsega, ki v praksi družijo domobrance in simpatizerje po vsem svetu celih 33 let in to še po 43 letih revolucije in življenja po vseh celinah sveta.

Ob 45. obletnici ustanovitve Slovenskega domobranstva je bilo zborovanje preživelih domobrancev na Slovenski pristavi pod Orlovim vrhom in pod predsedstvom enega izmed soustanoviteljev Slovenskega domobranstva, predsednika Tabora ZDSPB g. Ludvika Kolmana izrednega pomena. To ni samo čas ustanovitve domobranstva, je tudi rojstni čas našega predsednika, h kateremu kličemo: še na mnoga leta med svojimi soborci! Ludvik, Bog Te živi!

Proslava obletnice mučeniške smrti generala Leona Rupnika

V nedeljo, 11. septembra smo se zbrali v Slovenski hiši v Buenos Airesu slovenski protikomunistični borci in prijatelji v počastitev velikega spomina hvalečnosti človeku, ki je imel korajžjo stopiti na izpraznjeno vodilno mesto osamljenega slovenskega naroda, zbrati preživle, odločne borce in znova udariti v največjega notranjega sovražnika slovenskega naroda — brezbožni, kriminalni komunizem.

Gospod prelat dr. Alojzij Stare je daroval mašo za pokojnega generala Leona Rupnika, upravnika policije Lovra Hacina in njune sodelavce. V pridigi je poudaril njihovo nesebično žrtev za slovenski narod, ko se v času tuje okupacije niso strašili stopiti na pozornico za rešitev naroda — kljub tveganju osebne časti. „Moremo jih imenovati mučence, ker so darovali življenje za bližnjega, za narod!“

Po maši je sledila komemoracija pred domobranskim spomenikom, kjer je bila velika barvna podoba generala Leona Rupnika ob slovenski zastavi. Na spomeniku je gorela večna luč.

Gospod prelat je zmolil pred spomenikom molitve za pokojne, nato je stopil na pripravljene oder Ivan Korošec ml. in recitiral besede pok. generala na taboru v Polhovem Gradcu:

IZ PRETEKLOSTI ZA BODOČNOST!

Besede generala Leona Rupnika na protikom. taboru v Polhovem Gradcu, 5. junija 1944

Ni samo borba proti komunizmu, ki jo moramo Slovenci iz orožjem v roki izvojevati! Če hoče narod — prav posebno pa mali narod — preстати preizkušnje za uveljavljanje, mora storiti mnogo več. Prva in brezpogojna zahteva usode je, DA JE NAROD EDIN!

Zaradi duhovne needinosti je propadlo že mnogo in dosti večjih narodov, kot smo mi, ali pa so morali dolga stoletja trpeti, ker se niso mogli zediniti! — Tudi mi ne bi prišli nikoli v tako težak današnji položaj, če bi bili edini! Toda danes ne mislimo iskati krivcev naše needinosti in jim delati očitkov, ker ni čas zato. Spričo težkega položaja, v katerem sedaj mali slovenski narod tiči, iz globine svojega — samo za usodo in bodočnost ljubljene slovenskega naroda — zaskrbljenega srca opominjam in rotim vse Slovence: BODITE EDINI!

Pustite vse strankarske razprtije, ki so nas tako stale! Ine iščite nikakršnih ozkih koristi, ker to samo cepi naše sile! Bodite častni, napram rojaku pošteni, nesebični, na pomoč pripravljeni Slovenci! Bodite čuvarji naše narodnosti! Zaupajte v neskončnega Boga in negujte z vsoto doživetih notranjostjo vero v Njega! Združite svoje sile z mojimi Slovenskim Domobranstvom, ki čuva vaše domačije pred boljševičkim navalom in ki je mimo vseh strank nosilec nove, vsenarodne miselnosti, kate-

**ra naj nas EDINE IN SLOŽNE VODI V NOVO BODOČNOST! — BODI-
TE ZARES SAMO SLOVENC!**

Sledil je slavnostni govor soborca lic. Stanka Jerebiča, katerega objavljamo na drugem mestu.

Za zaključek komemoracije so navzoči zapeli domobransko himno.

Veseli uspele proslave so se borci in prijatelji zadržali ob kavi v obujanju spominov uspešnih borb in težkega časa revolucije s trdnim sklepom:

**NE MOREMO IN NE BOMO ODNEHALI V BORBI, DOKLER SLO-
VENIJA NE BO RESNIČNO SVOBODNA!**

Vsem, ki so širom sveta z nami v našem nenehnem boju za

BOGA — NAROD — DOMOVINO

ter bratom in sestram, ki še ječijo v rdeči sužnosti, naj
novorojeni Človek-Bog
z blagoslovom božiča

nakloni toliko zdravja sil in dobre volje, da bi preko naše
vztrajnosti in združenih naporov

ново leto 1989

pomenilo tudi novi, veliki korak bliže k svobodi.

Želita: TABOR ZDSPB in Konzorcij "Tabora"

OBLETNICA ROŽMANOVEGA DOMA

V nedeljo, 4. septembra, je že skoro pomladno sončno jutro privabilo veliko rojakov v prijazen Rožmanov dom v prebujajočem se zelenju.

Sv. mašo je daroval delegat slovenskih dušnih pastirjev v Argentini, prelat dr. Alojzij Starc. V svoji homiliji je v zvezi z evangelijem poudaril pomen te ustanove slovenske ljubezni do potrebnih rojakov, poleg drugih dobrotelčnih organizacij v naši skupnosti. „Dokler bo med nami moč vere v tej veliki Kristusovi zapovedi, bo tudi zvestoba slovenstvu!“

Po maši je predsednik Rožmanovega doma Peter Čarman izrekel dobrodošlico in pozdrav vsem gostom. V kratkem je obrazložil stanje dobrodelne ustanove, pokazal potrebe, ki so nujne: Vzdrževanje bolničarke, asistentke in pomočnice.

Zahvalil se je vsem rojakom, ki v nesebični ljubezni kakorkoli pomagajo, da se ohranja in vzdržuje ta potrebna ustanova; tihim darovalcem, ki v potrebnem rojaku vidijo resničnega brata, za katerega imajo odprto srce in roko: „Ne, kadar bom imel kaj odveč“, pripravljeni so deliti svoj plašč.

Prav tako gre vsa zahvala vsem ženam in dekletom, katera ob naših prireditvah nesebično žrtvujejo toliko časa in napornega dela. To pot prav posebno še predsednici „Našega doma“ iz San Justa g. Ljubi Lipušček in pomočnicam, ki so praktično prevzele vsó skrb kosila. Enaka zahvala tudi naši dobri mladini, ki je tako vestno skrbela za postrežbo.

V tako prijetnem okolju lepe sončne nedelje, prijateljskega omizja, ob skrbno in okusno pripravljenem kosilu, pa veseli pesmi čutimo in vedno znova potrjujemo, da smo Slovenci ena družina, četudi različnih sekundarnih pogledov; SMO ENA DRUŽINA, bomo in moramo ostati ENA DRUŽINA!

Nagovor predsednika Rožmanovega doma Petra Čarmana

Dragi rojaki!

Spet smo prestopili prag nove obletnice Rožmanovega doma. Prav je, da se ustavimo pri začetni zamisli, ki nas je vodila v ustanovitev tega doma: Rojakom, ki jim življenje ni nudilo drugačnih rešitev, posredovati delček domačega ognjišča — je bila zamisel in prvotni namen.

So rojaki, raztreseni po vsem svetu, smo si zamisel prisvojili in s podporo vseh — včasih tudi z „daram uboge vdove“ — postavili to mogočno stavbo, ki že dvajseto leto dosega svoj namen.

K temu cilju nas je vodila krščanska ljubezen in naša narodna zavest, ko smo s polnimi pljuči spet zadihali svoboden zrak pod Južnim križem.

Zavedamo pa se, da ni prave svobode brez dolžnosti. Zato kot resnični svobodnjaki sprejemamo nase dolžnost in zvesto vztrajamo pri naših naporih za dobrobit tega doma — vsak po svojih močeh.

Veliko je dobro opravljenih del v preteklem letu, (kar nam je v prijetno zadoščenje, pa čeprav naše delo ni bilo vedno spremljano z razumevanjem. Mnogo je bilo besed, postavljenih na napačno mesto, mnogo krivičnih zaključkov s strani tistih, ki ravno zato, ker živijo v svobodi — ostajajo lahko nepravilni in tudi nehvaležni.

Vodstvo doma stremi ves čas svojega delovanja samo za dobrobit doma — kot celote — ker le tako se lahko vsi posamezniki v njem dobro počutijo. Vemo tudi, da kdor stvari ne pozna — je ne vrednoti. Zato vabim vse, ki so dobre volje, da se nam približajo in od blizu spoznajo naše delo.

Rožmanov dom ni delniška družba, zato nima lastnikov. Ime te ustanove to potrjuje. Rožman je bil za časa življenja škof — in je danes svetniški kandidat — vseh Slovencev. To so imeli pred očmi ustanovitelji tega doma, ko so izbirali ime te ustanove. Član Rožmanovega doma lahko postane vsak slovenski svobodnjak, če se vključi v članstvo, izvoljen na Občnem zboru, pa se lahko pridruži vodstvu doma, kjer vsak posameznik opravlja naloženo mu dolžnost le z idealizmom, ki vsebuje narodno in versko zavest.

Tako in samo na ta način ostaja današnje vodstvo doma zvesto namenom, vsled katerih so „vkup stopili“ tisti prvi idealisti, ki so priklicali v

življenje ta naš ljubljeni Rožmanov dom. Mnogi nas še danes spremljajo zvesto — vsak na svoj način, vsak po svoji vesti in moči. Vsem — moj in naš Bog plačaj!

Hvala naši mladini, ki nas danes še boječe spremlja. Vabim jo k sodelovanju, ker ta naša ustanova bo nekoč — v bodočnosti — tudi njej v potrebno korist.

Te moje misli zaključujem z besedo zahvale Vsemogočnemu, ki preko našega zavetnika dr. Gregorija Rožmana siplje obilen blagoslov tej naši ustanovi!

Za pozornost — hvala lepa!

NAŠI MRTVI

IVANU HOČEVARJU v spomin

nedeljo, 31. julija se je z bliskovito naglico razširila vest, da si nas nenedoma zapustil. Okameneli smo bo žalostni novici, ker verjeti nismo mogli, da si res odšel; saj si še prejšnji teden ves razigran obujal spomine in delal načrte za bodočnost.

Ivanova življenjska pot, ki jo je začel 7. februarja 1921 pri Sv. Križu pri Mekronogu in jo nedavno končal, je bila posuta z rožami in trnjem. Materi in očetu je bil za dobro versko vzgojo neizmerno hvaležen. Ob spominih na starše se mu je vedno utrnila solza hvaležnosti. V svojih fantovskih letih je bil član večih katoliških organizacij. Ko so še mnogi verjeli obetajočim frazom Osvobodilne fronte po boljšem življenju in „raju na zemlji“, se je Ivan že odločil, da z morilci ne bo sodeloval. Spomladi leta 1942 so ga partizani nasilno mobilizirali (Gašparjeva četa), toda brž jim je pobegnil in se pridružil legionarjem šabičeve čete v Stopičah, s katerimi je v akcijah križaril po Gorjancih. Zaustavili so se na postojanki na Suhorju, katera so partizani 26. in 27. decembra 1942 z veliko premočjo napadli in zavzeli. Ivan, šabič in še nekateri borci so iz goreče postojanke napravili izpad. Toda Ivana so ujeli, a jim je čez nekaj dni pobegnil in se spet pridružil šabiču v Semiču. Nato ga najdemo na postojanki vaške straže na Rakovniku, katera se je po italijanski kapitulaciji umaknila v Kostanjevico. V novi domobranski formaciji je bil Ivan dodeljen 28. četi in je s pokojnim

Jožetom Jakošem doživel strahovit napad na Kočevje koncem leta 1943. Nato je bil v Grosupljem, Stični in končno dodeljen 35. četi v Trzišču kateri je poveljeval komandir Jože Sladič. Ta četa je bila sestavni del novomeškega udarnega bataljona — strah in trepet partizanov. Ob umiku na Koroško je s pomočjo 34. in težke čete odprla ljubeljski predor ter razbila takoimenovano „boroveljsko blokado“, da so begunci srečno dosegli Vetrinj. Tu se je naš Ivan poslednjič izkazal kot junak 11. maja, ko je na bunker 1. voda, ki mu je Ivan kot podnarednik poveljeval, udarila patrolja 15 do zob oboroženih partizanov. Ivan je napravil proti napad. Obležali so vsi partizani, na domobranski strani pa je padel kaplar Jože Vavpotič, in Ivan je bil težko ranjen v prsa. Prepeljan je bil v celovško bolnišnico, kjer je visel med življenjem in smrtjo, ko so bili njegovi soborci na poti v kočevsko klavnico. Tako mu je bilo prizanešeno, da ni bil nasilno vrnjen Titu.

Bil je neizprosni borec in poštenjak. Podvzel je nešteto drznih podvigov. 15. aprila 1945 je rešil s svojim vodom angleškega pilota pri vasi Zaloka, št. Rupert, kateri je bil sestreljen med akcijo nad Zidanim mostom. Skril ga je pred Nemci in sebe izpostavil smrtni nevarnosti. Njegov še živeči komandir trdi: „Takah borec, kot je bil Ivan, ni lahko najti. Čo kdo, potem on lahko v resnici zasluži ime — j u n a k a!“ Zaradi svojega junaštva je bil povišan v čin narednika.

V Združene države je emigriral leta 1949. Tu sta si z ženo Anico roj. Oman ustvarila lep dom in Bog ju je obdaril s peterimi otroci. Težka pot, ki jo je prehodil, mu je zrahljala zdravje. Pred leti se je moral podvreči nevarni operaciji srca. Poleg dela, s katerim se sooča vsak dober družinski oče, je našel čas za delo v organizacijah. Dolga leta je bil povezan v Delavski uniji, bil je dolgoletni odbornik Slovenske pristave in od vsega početka član borčevske organizacije.

TABOR DSPB, katerega član si bil od začetka, njegov odbornik, večkratni predsednik in podpredsednik, se Ti iskreno zahvaljuje za Tvoje nesebično delo. Ko si sedaj tako nenadoma in nepričakovano odšel od nas, smo začutili veliko vrzel vsi Tvoji sodelavci in prijatelji, ki Te bomo močno pogrešali.

TABOR DSPB se je poslovil od svojega soborca v Grdinovem pogrebem zavodu na Lakeshore Blvd. z molitvijo rožnega venca, ki ga je molil častiti g. Alojzij Jenko. Sožalno brzojavko zvezinega predsednika g. Ludvika Kolmana pa je prečital predsednik clevelandskega TABORA Milan Zajec in hkrati izrekel družini sožalje.

Na njegovi poslednji poti, ki nas je vodila od cerkve Sv. Noela, kjer je bila za pokoj njegove duše darovana sv. maša s somaševanjem treh duhovnikov in ob asistenci župnijskega diakona, ob petju žalostink cerkvenega zbora. Na pokopališče All Souls ga je spremljala množica, kakršne na naših slovenskih pogrebih ni. Po opravljenih obrednih molitvah na pokopališču mu je v imenu TABORA DSPB spregovoril v poslednje slovo Milko

Pust, njegova ožja rojakinja ga. Anica Hrovatič pa mu je z izbranimi besedami zaželela veselo svidenje pri Stvarniku s pokojno mamo. V imenu upokojencev Slovenske pristave pa mu je zaželel g. Jože Dovjak poslednji zbogom.

Na pogrebu Ivana Hočevarja se je pri odprtem grobu od njegova v imenu TABOR-a DSPB poslovil njegov prijatelj Milko Pust s sledečimi besedami:

V tujini, daleč od rodne domovine Slovenije, stojimo pred odprtim grobom, kamor bomo položili k večnemu počitku truplo dobrega moža, skrbnega očeta, zvestega prijatelja in neumornega borca za svobodo slovenskega naroda — pokojnega domobranca Ivana Hočevarja.

Ne moremo razumeti, dragi Ivan, da si odšel tako nenadoma in kar brez slovesa od nas. Bil si zgled junaštva in svojim soborcem tovariš v dolgih, težkih, prečutih nočeh, borbah in nevarnih pohodih. Neštetokrat si zrl smrti v oči, skozi ognjene zublje si si reševal življenje, ko si branil zemljo slovensko pred rdečim trinogom. Toda božja Previdnost Te je spremljala, da si ušel vsem nevarnostim, tudi oni v Borovljah, ko je Tvoje življenje viselo na nitki in si bil končno med tistimi srečneži, ki smo preživeli vetrniško izdajo.

Veliko let je preteklo od takrat, toda rodne grude nisi pozabil. Ko si se nedavno vrnil s Koroške, si mi na uho zaupal, da si se kot otrok razjokal, ko si preko Karavank v mislih pohitel pod rodni krov k Sv. Križu, kjer Ti je tekla zibelka, a tja nisi smel. Vrnil si se nazaj med nas, ponovno prepričan, da nisi zastonj žrtvoval svoje mladosti in domotožja; zato, da bi Tvoji in naši Sloveniji zasijala svoboda. Res, bil si idealist, idealist, ki ga je težko najti.

Ko legaš danes v prerani grob, se vsi tukaj zbrani užalosteni poslavljam o Tebe. Odpočij se v svobodni ameriški zemlji, kjer si našel nov dom ter si ustvaril družino.

V imenu TABOR-a ZSPB, katerega soustanovitelj, dolgoletni član, večkratni podpredsednik in predsednik ter neutrudljiv sodelavec si bil, izrekam sožalje Tvoji Anici, sinovom in hčerkama ter njih družinam in vsem sestram v domovini, ki Te bodo pogrešali z nami Tvojimi prijatelji vred.

DRAGI IVAN — POSLEDNJI ZBOGOM IN NA SVIDENJE!

✠ Jakob Petrovčič

V petek, 8. julija 1918, je umrl v Slovenskem domu za ostarele v Clevelandu Jakob Petrovčič. Rodil se je v Hotedršici in je dočakal 85 let.

Ko so se ustanovili Slovenski domobranci, je tudi pokojni stopil v njih vrste in je bil ves čas zaveden borec za pravice in svobodo našega naroda.

Leta 1951 je emigriral v Severno Ameriko in je nekaj let živel v bližini New Yorka. Zanimivo je dejstvo, da je bil pok. Jakob med prvimi,

ki so našli mrtvega pisatelja Alojzija Adamiča. Petrovič je bil prepričan, da je Adamič naredil samomor.

Kmalu se je preselil v Cleveland in je bil ves čas do upokojitve zaposlen v tovarni Petterson Leech Co.

Ker je bil Jakob Petrovič samski in ni imel v Ameriki svojih sorodnikov, je za njega dobro skrbel njegov dober prijatelj Matija Plečnik, kar se je posebno videlo, ko je bil težko bolan, in da je tudi poskrbel, da je bil na lep in dostojen način pokopan.

Bil je stalni naročnik Tabora, ki ga je z velikim zanimanjem prebiral. Ohranili ga bomo v dobrem spominu!

Jože Vrtačnik

✦ Dimitrij Kralj

15. julija 1988 je v mestu Mesa, Arizona (ZDA) umrl za rakom soborec **Dimitrij Kralj**.

Rodil se je 6. avgusta 1905 v Trstu. Njegov oče je bil velik narodnjak in je zaradi tega takoj po prvi svetovni vojni zapustil Trst in se preselil v Maribor z vso družino, ki je imela dvanajst otrok.

Pokojni Dimitrij je bil za časa zadnje vojne pri štajerskih četnikih. Bil je zelo aktiven po begunskih taboriščih v Italiji in Nemčiji. V ZDA je bil predsednik Ameriško-jugoslovanskega društva „Jadran“ in starešina obnovljenega Sokola v Milwaukeeju.

Velikega narodnjaka naj Gospod sprejme med svoje!

Ob prvi obletnici smrti Vladimirja Mauka

22. novembra 1988 bo eno leto, odkar je umrl v Torontu, Kanada, dolgoletni urednik „Slovenske države“ **Vladimir Mauko**.

Z njegovo smrtjo ni samo list Slovenska država utrpel velike izgube, temveč vsi Slovenci, ki še cenijo resnično demokracijo in svobodo. Mauko nikoli ni iskal časti; bil je samorastnik in se je povezoval vse življenje z zdomci istih vrlin ter z nesebičnostjo širil ideje slovenske državne misli. Ni čakal uresničenja svojih ciljev, je pa v polni meri pripomogel, da je slovenska državna misel prodrla po svetu in doma. Slovensko državo je pošiljal po vsem svetu, tudi domov, s posebno željo, da pride v roke dijaški mladini.

Vladimir Mauko — neugnani duh Slovenskih goric, ki so nam dale velike moze, nepopustljivi oznanjevalec slovenske državne misli, je leta in leta skoro sam vzdrževal in razpošiljal glasilo Slovensko državo.

Ko je bil pred leti pokojni Mauko na obisku v Argentini, je napovedal hude čase v domovini, a bil je tudi optimist, da se bo slovenski na-

rod končno le osamosvojil in dočakal svobodo v Združenih evropskih državah.

Naj bo pokojnemu Mauku Bog dober plačnik za vse, kar je dobrega storil za svoj narod!

IZ DOMOVINE

Bojan Štih

Kratke in izmišljene zgodbe iz let 1941-45

(Nadaljevanje)

V partizanih so bili komunisti, krščanski socialisti, sokoli, katoliki, intelektualci, liberažci. Slovenci. Bili pa so tudi marksisti-leninisti-stalinisti. Kako resna zadeva je leninizem, pa pove tale zgodba. Ideološko militantni in fanatični leninist-stalinist je leta 1943 v vasi na zahodu slovenske dežele nadzoroval oddajo fižola. Vsaki hišni številki je bilo naloženo in predpisano oddati 40 kg fižola. Osem gospodarjev je izpolnilo svojo domovinsko in revolucionarno dolžnost. Deveti pa je prinesel le 30 kilogramov. Leninist-stalinist je pobesnel in obtožil kmeta, da je saboter in razredni sovražnik, čeprav v tisti vasi ni bilo nobenih razredov, ampak so živeli le reveži. Bolj ko je kmet, ki je že dolge mesece podpiral partizane, trdil, da fižola nima več, ker je že vsega podaril partizanom, manj mu je leninist-stalinist verjel. Pogovor med slovenskim kmetom in prosovjetskim leninistom-stalinistom se je zaostril do konca. Tudi potem, ko je kmet pokazal prazno shrambo in kaščo, mu leninist-stalinist ni verjel. Trdil je: „Mark-sizem velja, leninizem sploh, stalinizem pa še najbolj, a naši voditelji so zvesti in nadarjeni učenci tovariša Stalina. Če v kaki vasi še ni razrednega sovražnika, potem ga moramo ustvariti mi. Tak je zakon Leninove revolucionarne teorije. Mar ni Lenin ustvaril milijone sovražnikov zato, da sta Rdeča armada in Čeka opravili svoj posel? Ne pozabite na Robespierri!“ Rezultat te dosledne sanskilotske Leninove teorije o razrednem boju je bil vsekakor tragičen. Nesrečni kmet je s svojo mučeniško smrtjo potrdil klasično Leninovo teorijo o razrednem boju. Kmetje, ki so videli, kaj se je zgodilo, so seveda postali odkriti razredni sovražniki. Niso več ljubili partizanov. Ko pa je višje poveljstvo bilo obveščeno o leninistovem dejanju in njegovih krutih posledicah, je obsodilo sektaša in ideologa razrednega boja na smrt. In tako sta zaradi leninizma-stalinizma izgubila življenje dva slovenska človeka: onstran barikade slovenski kmet - žrtev, in tostran barikade revolucionar, aktivist in kmetov krvnik. Resnično, mogočna je leninistično-stalinistična teorija, pa četudi je predmet njene kritične presoje le fižol!

Z velikim in neprikritim veseljem so vplivali na potek in razvoj partizanskega boja ideologi in dogmatiki, ki so bili vsi od temena pa do pet utemeljeni v Leninovih in Stalinovih navodilih o revoluciji. Leta narodno-osvobodilnega boja so izkoristili za premišljevanje o prihodnosti. Se reče o času po zmagi, ko bo že vendarle konec narodnoosvobodilnega boja in se bo naposled le začela druga faza revolucije, ki bo prinesla ljudstvu diktaturo proletariata, nacionalizacije, socializacije, revolucionarni teror in temu podobno, kar pač najdemo v spisih Lenina in Stalina. Bitk so se ti ideologi dogmatiki izogibali, vodenje vojaških operacij so prepustili komandantom, komisarjem in načelnikom štabov, streljanje na Nemce pa bojevnikom. Med sovražnikovo ofenzivo so tekli relativno hitro in tudi vztrajno. Bojevniki so se teh ideologov dogmatikov izogibali, ker so se bali njihovih političnih ur in predavanj. V zadnjem letu vojne so ideologi dogmatiki že krepko držali v svojih rokah dolgo vrsto bodočih javnih služb in funkcij. Tudi časnike in vestnike. V nekem partizanskem vestniku je uradoval leninist-stalinist, ki je bil strah in trepet svojih sodelavcev. Skoraj vsak njihov prispevek je predelal ali pa kar znova napisal. Potem pa je časnika, ki ga je „popravljal“, ure in ure predaval, kaj je to Kratki kurz zgodovine VKP/b, kaj so to Vprašanja leninizma, pa še o materializmu in empiriokriticizmu. Nekemu mlademu, a nadarjenemu pripravniku je zavrnil vse prispevke. Mladi časnika ga je rotil, naj bo usmiljen z njegovimi spisi. Prepričal ga je, da članki, ki jih piše, niso slabi, le da so napisani v drugačnem slogu, kot pa ga goji leninist urednik. Jalovo početje. Ideolog dogmatik je ostal neomajan v svojih sodbah. Nekoč pa se je časnika pripravnik odločil, da bo nataknil rogove leninistu in ga osmešil. Iz **Vprašanj leninizma** je prepisal stran ali dve, pripisal odlomku stavek na začetku in stavek na koncu in se podpisal s svojim imenom. Potem pa je napisal stran ali dve očitnih neumnosti in nesmislov in ta podtaknjeni in ponarejeni prispevek podpisal z imenom J. V. Stašina. V opombi pod črto je pripisal, da je pričujoči odlomek iz Stalinovega govora dvajsettisočim fizikom Tadžikistana iz leta 1928. Ideolog dogmatik je v navalu revolucionarne jeze takoj zavrnil pripravnikov članek, s tem pa seveda potrdil, da ne pozna **Vprašanj leninizma**. Nato pa je ure in ure pleteničil o Stalinovi modrosti, ki jo izpričuje govor fizikom v Tadžikistanu. In večja, ko je bila neumnost v apokrifnem prispevku, bolj jo je hvalil, obenem pa zasmrnoval izvirne Stalinove stavke iz časnika, ki pa je kot rečeno, bil prepisan iz klasičnega Džugašvilijevega dela. Članek ponaredek je takoj poslal v partizansko tiskarno. Priporočil, da ga morajo staviti z najlepšimi in največjimi črkami. In še uokviriti ga morajo. Pripravnik časnika se je muzal in si mislil: „Bedak, ti kar govori, tudi resnica o tebi bo prišla na dan!“ Tik pred izidom partizanskega vestnika pa je mladega časnika prevzel strah. Zaslutl je hude posledice svojega ravnanja, zakaj ideolog dogmatik je slovel zaradi svoje maščevalnosti. Na seji uredništva je zato mladi novinar razkril, kako je prevaral domatika. Kmalu so se na osvobojenem ozemlju vsi smejali. Partizani in funkcionar-

ji. Ideologa dogmatika pa se je prijelo ime VULGOSTALIN. Ampak brez posledic šala le ni bila. Časnikarja pripravnika so poslali na Primorsko, kjer je padel v bojih za Trst. Bolj srečna usoda pa je spremljala VULGOSTALINA. Takoj po vojni se je začel načrtno ukvarjati z državo, ustavnim pravom in gospodarstvom. Zato pa smo zdaj tam, kjer smo in kjer bomo ostali, dokler...

Zgodilo se je v mesecih sektaške in vojvodske strahovlade na pomlad in poleti leta 1942. V tem času je človek le redko srečal partizane v okrožju, ki so hodili v koloni drug za drugim. Po cesti ali v gozdu ali po polju. Takrat so hodili bojevniki le vštric, ker so se bali drug drugega. Nekajkrat se je namreč zgodilo, da je drugi v vrsti s strelom v hrbet poslal v trinajsti bataljon prvega, kmalu nato pa še tretji drugega. Ponoreli in od strastne revolucionarnosti pijani komisar Djerdjinski je v svojem okrožju vzpostavil takšno krvavo in revolucionarno diktaturo, da so partizani v strahu za svoja življenja dezertirali ali pa bežali v bližnje in sosednje partizanske skupine. Kmalu je vsa pokrajina govorila in pripovedovala o tej nenavadni boljševiški diktaturi, zato je pokrajinsko partizansko vodstvo poslalo k Djerdjinskemu komisarja z imenom Španec, da vzpostavi red in partizansko vojaško zakonitost. Djerdjinski je sovražno sprejel Španca in se takoj odločil, da ga bo likvidiral. Najprej je poizkušal ukiniti in uspavati Španca, ki pa je pozorno spremljal komisarjeva dejanja, da bi že vnaprej razkril in preprečil vsak njegov naklep. Za Špančevim hrbtom se je neprestano motal do zob oboroženi telesni stražar in spremljevalec Djerdjinskega. Na Špančevo zahtevo ga je komisar oddaljil. Čez nekaj dni se je naposled zgodil macbethovski prizor, v katerem pa ni bil ubit Španec, marveč je ugasnilo komisarjevo življenje. Djerdjinski je ob tabornem ognju, za lučaj daleč od taborišča, pripravil tovariški večer Špancu. Ob Djerdjinskem je bila tudi njegova ljubica, ki so jo partizani klicali Krvava Fahrija. Bila je Bosanka po rodu. Deset ali več korakov za Špančevim hrbtom je sedel spremljevalec Djerdjinskega. Ko je Španec videl razvrstitev oseb, mu je postalo jasno, kaj se pripravlja. Bil pa je izkušen, saj je že v Španiji videl likvidacije, ki so jih organizirali predstavniki GPU. A ko je ugotovil, da je partizansko taborišče prazno, zakaj prav vsi borci so odšli v dolino na akcijo, je Španec podvojil svojo pozornost. Bile so to hude minute. Španec je hladnokrvno presodil, kako bo izvršen umor. Na skrivaj je odpel futrolo pištole, da bi imel takoj pri roki orožje. Ne bodo ga ustrežili v hrbet, zakaj spremljevalec Djerdjinskega bo le markiral, ko bo repetiral brzostrelko. In prav takrat, ko naj bi se Španec ozrl proti spremljevalcu, ga bo ustrelil Djerdjinski. Španec je z odporom opazoval blede gljivasti obraz Djerdjinskega, ki je bil v luči ognja skorajda bel. Videl je njegov nemir in malomarno poslušal slepilno govoričenje Krvave Fahrije. Ko je Španec zaslišal, da je za njegovim hrbtom repetiral brzostrelko spremljevalec Djerdjinskega, čeprav se je takrat komisarjeva ljubica hrupno smejala, je sunkovito potegnil svoj parabelum. Drug

za drugim sta padla dva strela. Prva krogla je zadela Djerdjinskega, druga krogla, ki pa jo je sprožil komisar, je poletela proti nebu. Takoj nato sta padla še dva strela, ki sta ubila Krvavo Fahrijo in spremljevalca Djerdjinskega. Presenečeni Španec je držal v rokah parabelum, ne da bi izstrelil naboj. Izza bukve, ki je rasla deset ali nekaj več metrov daleč od tabornega ognja, je prišel partizan in presenečenemu Špancu rekel: „Jaz sem streljal trikrat. Djerdjinski me je postavil na stražo in mi zapovedal, naj streljam vate, če bi se stvari razvijale drugače, kot pa si je dogodke zamislil on sam. Toda jaz sem te varoval in pazil na Djerdjinskega. Če zdavnaj bi ga moral pokončati, ampak ni bilo priložnosti. Ko si prišel ti, sem spoznal, da je prišla ura odločitve. Pojdiva odtod, to ni partizanski kraj.“ In sta odšla. Španec je hodil prvi, partizan drugi. Ko sta prišla v dolino, je partizan rekel Špancu: „Hvaležen sem ti, ker si mi zaupal in verjel, kdo sem. Smel sem hoditi za teboj. Spet bomo hodili drug za drugim kot nekoč.“ In res se je to noč začelo vračati med partizane tovariško zaupanje, pokrajina Djerdjinskega je postala partizanska. Nič več ni bila boljševiška, sovjetska, marveč je zaživela svojo slovensko naravo!

(Sledi)

Janez Janša in tovariši – obsojeni

V prejšnji številki (TABOR, št. 9-10, 1988) smo prinesli obilo gradiva okoli insceniranega procesa proti Janezu Janši in tovarišem pred vojaškim sodiščem v Ljubljani. Ker je to gradivo bilo povzeto iz različnih virov v domovini, so si naši bralci o zadevi lahko ustvarili primerno mnenje.

Medtem je bila pred vojaškim sodiščem v Ljubljani dne 27. julija 1988 izrečena sledeča obsodba:

Ivan Borštner — štiri leta zapora, Janez Janša — leto in pol, Franci Zavrl — leto in pol in David Tasić — pet mesecev.

Po izreku kazni so bili obsojenci, ki so takoj vložili odgovarjajoč priziv, pogojno izpuščeni na svobodo, kjer so jih burno pozdravile izredne množice ljubljanskega prebivalstva.

Reakcije proti temu politično insceniranemu procesu se s tem še niso polegale.

Ured.

T. N.

Kanalski otoki pod nemško okupacijo

(Nadaljevanje)

V začetku leta 1943 pa je bilo nemško poveljstvo vse bolj in bolj zaskrbljeno zaradi govoric o nameravanem zavezniškem vdoru v Evropo. Kljub temu so se še vedno držali Haške konvencije ter se odločili, da pri-

vabijo ljudi na delo v vojaške namene z visokimi plačami. Krajevne oblasti so se tudi odločile, da domačinom dovolijo zaposlitev na nemških vojaških projektih, ker se jim je zdelo, da je edina alternativa v splošni mobilizaciji delavstva za gradnjo nemških utrdb. Kljub temu je prišlo do konflikta, ko je skupina delavcev odklonila delo v skladišču municije. Njihov predstavnik je zahteval nemško razlago Haaške konvencije in ko se je pokazalo, da nemška vlada PRIZNAVA, DA DELAVCEV NA OKUPIRANEM OZEMLJU ni mogoče prisiliti k delu, ki bi moglo direktno škodovati njihovi domovini, je nemško poveljstvo spet popustilo in omenjeno delo je opravila nemška vojska sama.

Toda v večini primerov je bila skoraj nemogoča točna definicija opravljanega dela: kakršnokoli je že bilo, v končni analizi je vendarle koristilo okupatorju. Doktor Cruickshank zato upravičeno ugotavlja, da je med okupacijo kanalskih otokov praktično VSE prebivalstvo delalo v korist nemškega vojnega stroja, čeprav se tega niso vsi zavedali.

Življenje na okupiranih otokih bi brez posebnih težav lahko primerjali z življenjem v zasedeni „Ljubljanski pokrajini“ v prvih tednih italijanske okupacije. Razlika seveda je bila v tem, da razen občasnih „obiskov“ britanskih tajnih agentov, na otokih ni nikdar prišlo do kakršnekoli protiokupatorske akcije, kaj šele upora.

V vseh ozirih torej je bilo vsakdanje življenje tako normalno, kot je moglo biti pod vojnimi okoliščinami. Jasno je, da stvari ni mogoče popsploševati: vsak otočan je bil prizadet na nek svoj način. Eni so Nemce ves čas sovražili, drugi so se jim podredili in neka neznatna manjšina je celo upala, da bodo otoki ostali v nemških rokah in je ravnala temu primerno. Kot povsod drugod, se je tudi pojavil problem določenega dela mlajšega ženstva, ki je med nemškimi vojniki našel „prijatelje“ ali v nekaterih primerih celo — zakonske može. Večina prebivalstva pa se je držala nasveta krajevnih oblasti in je potrpežljivo čakala dneva osvoboditve.

Prehrana sprva ni igrala posebne vloge, toda položaj se je slabšal iz dneva v dan in zadnje mesece vojne so ljudje na otokih obenem z nemško vojsko — stradali. Razvila se je seveda črna borza, ki je koristila predvsem bogatim, in ko je pričelo zmanjkovati še goriva, je nastopila resna kriza. Otroci na primer so jedli na „kotlih“, hrano pa so jim kuhali v pekovskih pečeh, tako da je bila energija čimbolj izkoriščena. Doračini in Nemci so se sprva zanašali na pošiljke premoga iz Francije, toda tudi ta vir je seveda polagoma usihal, dokler ni poleti 44 povsem odpovedal. Na vrsto so prišla drevesa. Ker ni bilo goriva, je pričelo primanjkovati tudi vode. Konec novembra so Nemci prepovedali uporabo vode za splakovanje stranišč. Ker je sloviti „WC“ seveda angleška iznajdba, ni presenetljivo, da je ta ukrep prinesel najstrožji protest zdravstvenih oblasti. Nemci so sprva vztrajali, naj si ljudje pomagajo v „prosti naravi“, toda slednjič je bil dosežen kompromis in uporaba vode v katerikoli namen je bila dovoljena po nekaj ur vsak dan.

Zadnje mesece vojne se je močno razvila blagovna izmenjava, obenem pa je tobak postal nekakšno „denarno sredstvo“. Nemci so sprva to dovoljevali in ljudje so artikole, ki so jih bili pripravljeni izmenjati, oglaševali tudi v časopisih. Toda poleti 42 je interveniral Gestapo: z ukrepom, ki mu zgodovinarji zdaj pripisujejo čiste psihološke namene, je bila ta vrsta trgovanja prepovedana. GESTAPO je najbrž hotel čimbojji uničiti moralno ljudi, obenem pa se učiti na njihovem zgledu za primer okupacije Anglije same.

Tudi v vprašanju šolske vzgoje se nemška civilna uprava ni mešala v otoške zadeve, razen, da se je zavzela za čimprejšnjo uvedbo pouka nemškega jezika. Ni pa bilo dovolj učiteljev, zato je bil pouk sprva neobvezen. Nemci enostavno niso imeli učiteljev, da bi jih poslali na otoke. Feldkomandatura je zato razposlala po šolah formularje, s katerimi so se otroci prijavili za neobvezni pouk nemščine, in poročilo pravi, da je bil odziv zelo zadovoljiv.

Pri tem so se pojavili tudi določeni dobro premišljeni politični oziri. V drugem letu okupacije se je namreč nemška uprava pričela zavzemati za obvezen pouk nemškega jezika, toda NE NA RAČUN FRANCOŠČINE. Starši so še namreč upirali vpeljavi nemščine kot obveznega predmeta, češ, da bodo otroci s tremi jeziki preveč obremenjeni. Nemška uprava se je zato načelno odločila, da mora biti ob uvedbi nemščine primerno skrajšan pouk v angleščini, medtem ko mora ostati pouk francoščine nespremenjen. Zamisel je bila preprosta in jasna: poudarjati normanski izvor otočanov in jih polagoma odtujiti angleški skupnosti.

Ko je bil obvezni pouk odrejen na otoku Guernsey, je tamkajšnji Vzgojni svet poslal predsedniku Upravnega odbora protestno pismo, češ, da v smislu mednarodnih zakonov okupator nima pravice vmešavati se v zgolj lokalne zadeve, kot na primer je tudi šolstvo, razen, če bi bila kakorkoli prizadeta njegova varnost. Predsednik Upravnega odbora je pismo brez komentarja dostavil nemškemu poveljstvu: prizadevanj šolskega sveta pa ni hotel podpreti. Nemško poveljstvo je protest pravtako ignoriralo in nemščina je ostala obvezni učni predmet.

V zvezi z uvedbo nemščine kot obveznega šolskega predmeta velja omeniti primer najmanjšega otoka Sark, kjer je bila civilna uprava v rokah Madame Hathaway, dedne lastnice otoka. Čeprav je ves čas okupacije zavzemala neko načelno proti-nemško stališče, je v primeru pouka v nemščini pokazala nenavadno prilagodljivost. Na lastno inicijativo je namreč obvestila nemško poveljstvo, da je na otoku 22 otrok, ki so pripravljeni učiti se nemščine, ter je zaprosila za potrebne učbenike in drug učni material. Istočasno je nemškega „Sonderfuehrerja“ Bleula povabila na kobiljo, kjer bi se o tem vprašanju podrobneje pogovorila. Ni znano, če je Bleul njeno povabilo sprejel, toda kasneje je Madame poslala nemškemu poveljstvu novo pismo, v katerem pravi, da so otroci zelo zadovoljni s knjigami, in vabi predstavnike komandature, NAJ PRIDEJO NA OTOK IN SE SAMI PREPRIČAJO, KAKO otroci napredujejo.

Vpeljava nemščine seveda ni bil edini problem, s katerim je bila soočena civilna, domača uprava na otokih. Število šoloobveznih otrok, se je po evakuaciji ob začetku sovražnosti močno znižalo, toda po prihodu nemške vojske je kljub temu primanjkovalo šolskih prostorov, ker so se Nemci, kot drugod, najraje nastanili v šolah.

V kasnejših mesecih se je pojavilo tudi vprašanje kurjave: premoga ni bilo dovolj niti za vsakdanje potrebe, tako so bila šolska poslopja le slabo ogrevana.

In slednjič, pojavilo se je tudi vprašanje šolskih in še bolj srednješolskih spričeval. Nemci niso skušali navezati šolskega sistema na otokih na svojega, v Nemčiji sami, zato je učni načrt ostal britanski, srednješolci so opravljali izpite po britanskih predpisih, s tem pogojem, da morajo biti rezultati nekoč potrjeni od pristojnih britanskih oblasti. S tem seveda so krajevne šolske oblasti jasno nakazale, da jim nemška okupacija pomeni nek časovno omejen pojav in ne trajno stanje, vendar se nemško poveljstvo nad to odločitvijo ni razburjalo, očitvidno s premislekom, da se bodo stvari avtomatično spremenile, ko bo enkrat dosežena nemška zmaga.

Končni rezultat vsega tega je bil v dejstvu, da so otoške šole ves čas okupacije delovale domala normalno, pod britanskim učnim načrtom in da je bila edina vidna sprememba v uvedbi nemščine, sprva kot neobveznega in kasneje kot obveznega predmeta.

V prvih mesecih okupacije je bilo tudi družabno in kulturno življenje več ali manj normalno. Bolj ali manj so bile omejene športne aktivnosti. Nemci pa so že zgodaj pričeli uvažati svoje filme in nekateri otočani so jih navdušeno pozdravili. Prihajale so tudi nemške varietejske skupine, ki so nastopale tudi za civiliste in razne vojaške godbe, ki so prirejale koncerte. Sprva so se vrstili tudi javni plesi, ki pa so bili kmalu prepovedani — iz „higienskih razlogov“. Čigava higiena je pri tem trpela, dokumenti v nemškem arhivu ne povedo. Ob večjih verskih praznikih so bili dovoljeni obiski drugih treh otokov, sicer pa je bil vsak otok zase v resnici koncentracijsko taborišče. Nemci so tudi takoj prepovedali kakršnakoli krajevna društva, iz javnih knjižnic pa so pobrali in uničili vse „proti-nemške“ knjige.

Naraščajoča izoliranost zlasti potem, ko so bili zaplenjeni radijski sprejemniki, je slednjič vodila do prve napol „odporniške“ akcije! Ustanovljena je bila podtalna tiskovna agencija, ki je objavljala svoj dnevnik. Bila pa je že po nekaj mesecih izdana in vseh pet članov redakcije so Nemci odpeljali v Dachau, odkoder se eden ni več vrnil.

Razpasla se je tudi kraja in čeprav so bili vanjo tu in tam zapleteni tudi domačini, so bili tatje po večini tuji delavci, ki so jih Nemci pripeljali na otoke, aji pa tudi nemški vojaki sami. Tatovi pa so se v glavnem omejevali na hrano in tobak, pa tudi na domače živali.

(Sledi)

DAROVALI SO

Od 16. 8. 1988 do 15. 10. 1988

ZA ROŽMANOV DOM:

	Austral - A
Bavec Janez	15
Tekavec Ivan	15
Grabnar Julka	20
Fink Nace	20
Intihar Matko	50
Mustar Stane	25
Erjavec Ida	45
Kušar Ivana	50
Urbančič Slavko	50
Jurše Cilka	5
Peternel Majda	5
Peternel Jože	25
Filipič Bogo	20
Holosan Vera	30
Potočar Milena	20
Dr. Alojzij Stare — cerkvena nabirka pri sv. maši 4.9.88 ..	255
Dobiček pri kosilu v Rožmanovem domu 4.9.88	5.272
V spomin na pok. Ivana Hočevarja: Škerbec Jože — svak z družino	75
V spomin na pok. mamo Alojzijo Dolšek: G'adek Štefka	30
	(v dol.)
V spomin na pok. sestro Julko: Prof. Globočnik Martin	50
V spomin na pok. Ivana Hočevarja: Žnidaršič Vera	20
TOLSTOJEV SKLAD.	
	Austral - A
Dimnik Dušan	500
IZ ZDA:	
	(v dol.)
Rev. Lavrih Ivan	150
Družina Jeretina	100

Klautz P. Leo	100
Rev. Hodnik Emil	50
Burger Vinko	50
Jarem Štefka in Lojze	50
V spomin na očeta, domobr. poroč. ubit leta 1945:	
Pregelec Frančič	50
V spomin na moča domobr. poorčnika ubitega leta 1945:	
N. N.	50
Mavec Feliks	50
Arko Frida in Joseph	40
Babič Ida	25
Čebašek Angela	20
Urbančič Anton	20
Jakopič Joži v spomin na moža Marjana	20
Zupan Mary in Jerry	20
Selak Martin	10
Kveder Karlo	10

TISKOVNI SKLAD TABOR:

	Austral - A
Starič Janez	75
Bartolj Ivan	15
N. N., San Justo	5
Dolžič Feliks	10
Gričar Franc	70
Erjavec Ida	25
N. N., Villa Ballester	5
Filipič Bogo	20
Rev. Kukovica Alojzij	50
Eiletz Božo	50
Potočar Milena	10
Razinger Blaž	10
N. N., Temperley	5
V spomin na pok. Ivana Hočevarja: Škerbec Jože — svak z družino	75
	(v dol.)
Goršič Joseph - Cleveland	24
Lekan Joseph	1

Virant Frank	8	SOCIALNI SKLAD TABORA:	
Kremžar Valentin	5.34		Austral - A
Zabukovec Domen	8	Marolt Anton	30
IZ Milwaukee:			(v dol.)
Jakoš Ivan	20	Boje Karl	20
Kolman Ludvik	20	Urankar Frank	16
Coffelt Mary	20	Vavpetič Blaž	20
Mejač Franjo	20	Slapnik Jimi	25
Mejač Miha	10	Ob smrti Ivana Hočevarja:	
Kifelj Janez	10	Dr. Rak Max	50
Eambič Ivan	8	Iz Hamiltona:	
Kunovar Ivan	8	Zabukovec Izidor	8
Limoni Janko	8	Malevič Anton	8
Butinar Antonija	8	Gospa Grebenc	8
Širok Emerik	8	Šušteršič Janez	8
Janežič Slavko	8	Kasteljec Ludvik	8
Čalič Lojze	3	Pust Jože	8
Ljenko Urbančič, namesto rož na grobove: prof. Srečka Ba- raga, Draga Bujasa, Rudija Kenšiča, Pavla Ranta in Sreč- ka Rusa	100	Cestnik Vinko	8
		Staniža Frank	8
		Pelčič Ivan	8
		Demšar Janko	3
		Cerar Jože	18

V S E B I N A

Slovenia — 241; 45. obletnica ustanovitve slovenskega domobranstva — 242; Bodimo zvesti — 243; Odkrivalcem nepoznanega (T. Bruč) — 246; Minister in pokoli (N. Tolstoj) — 252; Naš odločilni boj — 258; Naše žene — 259; Krivda in greh (S. Hribar) — 260; Naši možje — 266; Iz društev — 268; Naši mrtvi — 278; Iz domovine — 282; Kanalski otoki pod nemško okupacijo (T. N.) — 285; Darovali so — III.

Hurlingham Sucursal Correo Argentino (Bs. As.)	TARIFA REDUCIDA Concesión N° 1596
	FRANQUEO PAGADO Concesión N° 2619